Anicii Boecii Severini

De Consolatione Philosophie

Codice membranaceo in 8vo di fogli 45 più uno di orazioni in latino nel retto e nel verso alcune ~~[illegible]~~

Acquistato dal libraio Taddeini il 9 Giugno 1885 per lire 12:– Proveniente dalla libreria Pagani d'Udine

Anitii boecii seuerini uiri [illegible] consulatus [illegible] philosophie consolacionis liber primus incipit.

Incipit liber boetii. Pr.

Carmina qui quondam studio florente peregi
Flebilis heu mestos cogor inire modos.
Ecce michi lacere dictant scribenda camene
Et ueris elegi fletibus ora rigant.
Has saltem nullus potuit peruincere terror
Ne nostrum comites prosequerentur iter. — nota
Gloria felicis olim uiridisque iuuente
Solantur mesti nunc mea fata senis. — Figura que dicitur auferesis
Venit enim properata malis inopina senectus
Et dolor etatem iussit inesse suam.
Intempestiui funduntur uertice cani
Et tremit effeto corpore laxa cutis.
Mors hominum felix que se nec dulcibus annis
Inserit et mestis sepe uocata uenit.
Heu heu quam surda miseros auertitur aure
Et flentes oculos claudere seua negat.
Dum leuibus male fida bonis fortuna faueret
Pene caput tristis merserat hora meum.
Nunc quia fallacem mutauit nubila uultum
Protrahit ingratas impia uita moras.
Quid me felicem totiens iactastis amici
Qui cecidit stabili non erat ille gradu.

Hec dum ego tacitus mecum ipse reputarem querimoniamque lacrimabilem stili officio signarem astitisse michi supra uerticem uisa est mulier reuerendi admodum uultus oculis ardentibus et ultra communem hominum ualentiam perspicacibus colore uiuido atque inexhausti uigoris quamuis ita eui plena foret ut nullo modo nostre crederetur etatis staturę discretionis ambigue. Nam nunc quidem ad communem sese hominum mensuram cohibebat nunc uero pulsare celum summi uerticis cacumine uidebatur.

aliquando

[N]am cum altius caput extulisset. ipsum etiam caelum penetrabat respi-
cientiumque hominum frustrabatur intuitum. Vestes erant tenuissimis fi-
lis subtili artificio. indissolubili materia perfecte. quas uti post
eadem prodente cognovi suis manibus ipsa texuerat. quarum speciem
veluti fumosas imagines solet caligo quedam neglecte vetu-
statis obduxerat. harum in extremo margine Π grecum. in supre-
mo vero Θ legebatur intextum. atque in utrasque litteras in scalarum modum
gradus quidam insigniti videbantur. quibus ab inferiori ad superius
elementum esset ascensus. Eandem tamen vestem violentorum quorundam scide-
rant manus et particulas quas quisque potuit abstulerant. Et dextera
quidem eius libellos sceptrum vero sinistra gestabat. Que ubi poeticas
musas vidit nostro adsistentes toro fletibusque meis verba dictantes
commota paulisper ac torvis inflammata luminibus. Philosophia. Quis inquit
has scenicas meretriculas ad hunc egrum permisit accedere
que dolores eius non modo nullis remediis foverent. verum in-
super dulcibus alerent venenis. Hee sunt enim que infructuosis
affectuum spinis uberem fructibus rationis segetem necant. hominumque
mentes assuefaciunt morbo non liberant. At si quem profanum uti vulgo
solitum vobis blanditie vestre detraherent minus moleste ferendum pu-
tarem. nihil quippe in eo nostre opere lederentur. Hunc vero eleaticis atque a-
cademicis studiis innutritum. Sed abite potius sirenes usque in exitium
dulces. meisque eum musis curandum sanandumque relinquite. Boetius. His
ille chorus increpitus deiecit humi mestior vultum confessusque
rubore verecundiam limen tristis excessit. At ego cuius acies
lacrimis mersa caligabat. nec dinoscere possem quenam esset hec
mulier tam imperiose auctoritatis obstupui visuque in terram de-
fixo quidnam deinceps esset actura expectare tacitus cepi. Tum
illa propius accedens in extrema lectuli mei parte consedit. meum-
que intuens vultum luctu gravem atque in humum merore deiectum. his ver-
sibus de nostre mentis perturbatione conquesta est. sic dicendo

Nota

Heu quam precipiti mersa profundo
Mens hebet et propria luce relicta
Tendit in externas ire tenebras,
Terrenis quotiens flatibus aucta
Crescit in inmensum noxia cura.
Hic quondam celo liber aperto
Suetus in ethereos ire meatus
Cernebat rosei lumina solis,
Visebat gelide sidera lune
Et quecumque uagos stella recursus
Exercet uarios flexa per orbes,
Comprensam numeris uictor habebat.
Quin etiam causas unde sonora
Flamina sollicitent equora ponti,
Quis uoluat stabilem spiritus orbem
Vel cur hesperias sidus in undas
Casurum rutilo surgat ab ortu,
Quid ueris placidas temperet horas,
Vt terram roseis floribus ornet,
Quis dedit ut pleno fertilis anno
Autumnus grauidis influat uuis
Rimari solitus atque latentis
Nature uarias reddere causas,
Nunc iacet effeto lumine mentis
Et pressus grauibus colla catenis
Decliuemque gerens pondere uultum
Cogitur heu stolidam cernere terram.

Philosophia

Sed medicine inquid tempus est quam querele. Tum uero totis in me intenta luminibus. Tu ne ille es ait qui nostro quondam lacte nutritus nostris educatus alimentis in uirilis animi robur euaseras. Atqui talia contuleramus arma que nisi prior abiecisses inuicta te firmitate tuerentur. Agnoscis ne me. Quid taces. pudore an stupore siluisti. Mallem pudore. sed te ut uideo stupor oppressit. Hoc cumque me non modo tacitum sed elinguem prorsus mutumque uidisset. admouit pectori meo leniter manum. Philosophia. Et nichil pericli est. letargum patitur communem illusarum mentium morbum. Sui paulisper oblitus est. Recordabitur facile siquidem nos ante cognouerit. Quod ut possit paulisper lumina eius mortalium rerum nube caligantia tergamus. Hec dixit oculosque meos fletibus undantes contracta in rugam ueste siccauit.

Tunc me discussa liquerunt nocte tenebre
Luminibusque prior rediit uigor,
Vt cum precipiti glomerantur sidera choro.

Nimbosis que polus stetit imbribus.
Sol latet ac nondum celo uenientibus astris.
Desuper in terram nox funditur.
Hanc si tracio boreas emissus abantro
Verberet et clausum reserat diem.
Emicat et subito uibratus lumine phebus
Mirantes oculos radiis ferit.

Haut aliter tristicie nebulis dissolutis hausi celum et ad
cognoscendam medicantis faciem mentem recepi. Itaque ubi
in eam deduxi oculos intuitumque defixi respicio nutricem meam
cuius ab adolescentia laribus obuersatus fueram phylosophiam. Et quid
in quam tu in has exilii nostri solitudines o omnium magistra uir
tutum supero cardine delapsa uenisti. An ut tecum quoque rea
falsis criminationibus agiteris. Phy. An inquid te alumne
desererem nec sarcinam quam mei nominis inuidia sustulisti. com
municato tecum labore partirer. Atqui philosophie fas
non erat incomitatum relinquere iter innocentis. Meam scilicet
criminationem uererer et quasi nouum aliquid acciderit perhorrescerem.
Nunc enim primum censes apud improbos mores lacessitam periclis esse
sapientiam. Nonne apud ueteres quoque ante nostri platonis etatem
magnum sepe etiam cum temeritate stulticie certauimus. Eodemque
superstite preceptor eius socrates iniuste uictoriam mortis me
astante promeruit. Cuius hereditatem cum deinceps epicureum uul
gus ac stoicum ceterique pro sua quisque parte raptum ire moli
rentur meque reclamantem renitentemque uelut in partem prede traherent.
uestem quam meis manibus texueram disciderunt abreptisque
ab ea panniculis totam me cessisse sibi credentes abiere. In quibus
quoniam quedam nostri habitus uestigia uidebantur. meos esse familiares
imprudentia rati nullos eorum prophane multitudinis errore peruertit. Quod
si nec anaxagore fugam nec socratis uenenum nec zenonis to

menta quoniam sunt peregrina nouisti. at canios. at senecas. at sora-
nos. quorum nec peruetusta nec incelebris memoria est. scire potuisti.
Quos nichil aliud in cladem detraxit. nisi quod nostris moribus instituti
studiis improborum dissimillimi uidebantur. Itaque nichil est quod admirere
si in hoc uite salo circumflantibus agitemur procellis. quibus hoc ma-
xime propositum est pessimis displicere. quorum quidem tametsi est numero-
sus exercitus spernendus tamen est. quoniam nullo duce regitur. sed errore tantum
temere ac passim limphante raptatur. Qui si quando contra nos aciem
struens ualentior incubuerit. nostra quidem dux copias suas in arcem
contrahit. illi uero circa diripiendas inutiles sarcinulas occupantur.
At nos desuper irridemus uilissima queque rapientes securi totius
furiosi tumultus eoque uallo muniti quo grassanti stultitie
aspirare fas non sit.

Quisquis composito serenus euo.
Fatum sub pedibus egit superbum.
Fortunamque tuens utramque rectus.
Inuictum potuit tenere uultum.
Non illum rabies mineque ponti.
Uersum funditus exagitantis estum.
Nec ruptis quotiens uagus caminis.
Torquet fumificos uesevus ignes.
Aut celsas soliti ferire turres.
Ardentis uia fulminis mouebit.
Quid tantum miseri seuos tirannos.
Mirantur sine uiribus furentes.
Nec speres aliquid. nec extimescas.
Exarmaueris impotentis iram.
At quisquis trepidus pauet uel optat.
Quod non sit stabilis suique iuris.
Abiecit clipeum locoque motus.
Nectit qua ualeat trahi catenam.

Sentis ne inquid hec atque animo illabuntur tuo. an honos
quid fles. quid lacrimis manas. Exode ceopnon.
Si operam medicantis expectas. oportet ut uulnus de-
tegas. Tum ego collecto in uires animo. Anne adhuc egeat
admonitione nec per se satis eminet fortune in nos seuientis asperitas.
Nichilne te ipsa loci facies mouet. Hecine est bibliotheca quam
certissimam tibi sedem nostris in laribus ipsa delegeras. in qua mecum sepe
residens de diuinarum humanarumque rerum scientia disserebas. Talis habitus

Nota hic ille
Concludit istud factum
Dat documentum
ponit secundum documentum
nota

4

qualis erat cum mecum disserebas

talisque uultus erat. cum tecum nature secreta rimarer. cum mihi side-
rum uias radio describeres. cum mores nostros totiusque uite rationem ad
celestis ordinis exemplar formares. Hecine premia referimus
tibi obsequentes? Atqui tu hanc sententiam platonis ore sanxisti.
beatas fore res publicas si eas uel studiosi sapientie regerent.
uel earum rectores studere sapientie contigisset. Tu eiusdem uiri ore hanc
sapientibus capessende rei publice necessariam causam monuis-
ti. ne improbis flagitiosisque ciuibus urbium relicta gubernacula
bonis pestem ac perniciem ferrent. Hanc igitur auctoritatem secutus
quod a te inter secreta otia didiceram. transferre in actum publice
administrationis optaui. Tu mihi et qui te sapientium mentibus
inseruit deus conscii nullum me ad magistratum nisi commune
bonorum omnium studium detulisse. Inde cum improbis graues inexo-
rabilesque discordie fuerunt. et quod conscientie libertas habet. pro tuendo iure
spreta potentiorum semper offensio. Quotiens ego conigastum in
imbecillis cuiusque fortunas impetum facientem obuius excepi.
quotiens triguillam regie prepositum domus ab incepta. perpetrata
iam prorsus iniuria deieci. quotiens miseros. quos infinitis
calumpniis impunita barbarorum semper auaritia uexabat. ob-
iecta periculis auctoritate protexi. Nunquam me ab iure ad iniuri-
am quisquam detraxit. Prouincialium fortunas. tum priuatis rapinis
tum publicis uectigalibus pessumdari. non aliter quam qui patie-
bantur indolui. Cum acerbe famis tempore grauis atque inex-
plicabilis indicta coemptio. profligatura inopia campaniam prouin-
ciam uideretur. Certamen aduersum prefectum pretorii communis com-
modi ratione suscepi. rege cognoscente contendi. et ne coemp-
tio exigeretur euici. Paulinum consularem uirum cuius opes pala-
tine canes iam spe atque ambitione deuorassent. ab ipsis hi-
antium faucibus detraxi. Ne albinum consularem uirum pre-
iudicate accusationis pena corriperet. me cipriani delatoris

odiis opprimi. Satisne in me magnas videor exacerbasse discordias.
Sed esse apud ceteros tutior debui qui mihi amore iustitiae nihil apud
aulicos quo magis essem tutior reservavi. Quibus autem deferentibus
perculsi sumus. Quorum basilius olim regio ministerio depulsus in dela-
tionem nostri nominis alieni aeris necessitate compulsus est. Opilionem vero
atque gaudentium cum ob innumeras multiplicesque fraudes
ire in exilium regia censura decrevisset. cumque illi parere
nolentes sacrarum sese aedium defensione tuerentur. compertumque
id regi foret edixit. uti nisi intra praescriptum diem a ravenna urbe
decederent. notas insigniti frontibus pellerentur. Quid huic se-
veritati posse astrui videtur. Atqui in eodem die deferentibus eisdem
nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur nostrae artes ita meru-
erunt. An illos accusatores esse iustos fecit praemissa damnatio.
Itane nihil fortunam puduit si minus accusatae innocentiae.
At accusantium vilitatis. At cuius criminis arguimur. Summam quaeris.
Senatum dicimur salvum esse voluisse. Modum desideras. Delatorem
ne documenta deferret quibus senatum maiestatis reum faceret
impedisse criminamur. Quid igitur o magistra censes. Infitiabi-
mur crimen. ne tibi pudori simus. At volui. nec umquam vel-
le desistam. Fatebimur. Sed impediendi delatoris opera cessabit.
An optasse illius ordinis salutem nefas vocabo. Ille quidem suis
de me decretis uti hoc nefas esset effecerat. Sed sibi semper mentiens
imprudentia rerum merita non potest inmutare. Nec mihi socra-
tico decreto fas esse arbitror. vel occuluisse veritatem. vel concessisse
mendacium. Verum id quoquo modo sit. tuo sapientiumque iudicio
aestimandum relinquo. Cuius rei seriem atque veritatem ne latere
posteros queat. stilo etiam memoriaeque mandavi. Nam de compositis
falso litteris quibus libertatem arguor sperasse romanam quid
attinet dicere. Quarum fraus aperta patuisset. si nobis ipsorum con-
fessione delatorum quod in omnibus negotiis maximas vires habet uti

Assignacio(?) licuisset. nam que sperari reliqua libertas potest. atque utinam posset ulla. Re-
dixissem canii illo. qui cum a gaio cesare germanici filio conscius contra
se facte coniurationis fuisse diceretur. Si ego inquid scissem tu nes-
Concludit scisses. Qua in re non ita sensus nostros meror hebetavit. ut im-
pios scelerata contra virtutem querar molitos. Sed ea que spera-
verint effecisse vehementer admiror. Nam deteriora velle
nostri fuit fortasse defectus. posse contra innocentiam ea que scelerum
quisque conceperit inspectante deo monstri simile est. Unde haud iniu-
ria tuorum quidam familiarium quesivit. Si quidem deus inquid est.
unde mala. bona vero si non unde est. Sed fas fuerit nefarios
homines qui bonorum omnium totiusque senatus sanguinem petunt.
nos etiam quos propugnare bonis senatuique viderant perditum ire
voluisse. Sed num idem de patribus quoque merebamur. Meministi ut
opinor. quoniam me dicturum quid facturumve presens semper ipsa di-
rigebas. Meministi inquam verone cum rex avidus exitii communis
maiestatis crimen in albinum delatum ad cunctum senatus ordinem
transferre moliretur. universi innocentiam senatus quanta mei peri-
culi securitate defenderim. Scis me hec et vera proferre et in nulla
umquam mei laude iactasse. Minuit enim quodam modo se probantis
conscientie secretum. quotiens ostentando quis factum recipit fame pre-
cium. Sed innocentiam nostram quis exceperit eventus vides. pro vere vir-
tutis premiis falsi sceleris penas subimus. Et cuius umquam facinoris
manifesta confessio ita iudices habuit in severitate concordes. ut non
aliquos vel ipse ingenii error humani. vel fortune condicio cunc-
tis mortalibus incerta submitteret. Si inflammare sacras edes
voluisse. sacerdotes impio iugulare gladio. Si bonis omnibus
necem struxisse diceremur. presentem tamen sententia confessum convic-
tumque punisset. Nunc quingentis fere passuum milibus procul
moti atque indefensi ob studium propensius in senatum morti et pro-
scriptionique dampnamur. O meritos de simili crimine neminem posse

convicti cum ea dignitate reatus ipsi quam detulere viderentur. Quam
uti alicuius sceleris ammixtione fuscarent, ob ambitum dignitatis sacri
legio me conscientiam polluisse mentiti sunt. Atqui et tu insita
nobis omnem rerum mortalium cupidinem de nostri animi sede pellebas,
et sub tuis oculis sacrilegio locum esse fas non erat. Instillabas enim
auribus cogitationibusque meis cotidie Pitagoricum illud ΕΠΟΥ ΘΕΩΙ.
Nec conveniebat me vilissimorum spirituum presidia captare, quem
tu in hanc excellentiam componebas, ut me consimilem deo faceres.
Preterea penetral innocens domus, honestissimorum cetus ami
corum, socer etiam sanctus et eque atque tu ipsa reverendus, ab omni
nos huius criminis suspicione defendunt. Sed, o nefas, illi vero de
te tanti criminis fidem capiunt atque hoc ipso videbimur affines
fuisse maleficio, quod tuis imbuti disciplinis, tuis instituti
moribus sumus. Itaque non est satis nichil mihi tuam profuisse
reverentiam, nisi ultro tu mea potius offensione lacereris. At
vero hic etiam nostris malis cumulus accedit, quod existimatio plurimorum
non rerum merita sed fortune eventum expectat, eaque tantum
iudicat esse provisa que felicitas commendavit. Quo fit ut existimatio
bona prima omnium deserat infelices. Qui nunc populi rumores,
quam dissone multiplicesque sententie, piget reminisci; hoc tan
tum dixerim, ultimam esse adverse fortune sarcinam, quod dum miseris ali
quod crimen affingitur, que perferunt meruisse creduntur. Et ego quidem
bonis omnibus pulsus, dignitatibus exutus, existimatione fedatus,
ob beneficium supplicium tuli. Videre autem videor nefarias sceleratorum
officinas gaudio letitiaque fluitantes, perditissimum quemque no
vis delationum fraudibus imminentem, iacere bonos nostri discriminis
terrore prostratos, flagitiosum quemque ad audendum quidem facinus
impunitate, ad efficiendum vero premiis incitari, insontes autem
non modo securitate verum etiam ipsa defensione privatos. Itaque
libet exclamare:

O stelliferi conditor orbis.
Qui perpetuo nixus solio,
Rapido celum turbine uersas.
Legem pati sydera cogis.
Ut nunc pleno lucida cornu.
Totis fratris obuia flammis
Condat stellas luna minores.
Nunc obscuro pallida cornu.
Phebo propior lumina perdat.
Et qui prime tempore noctis.
Agit algentes hesperus ortus.
Solitas iterum mutet habenas.
Phebi pallens lucifer ortu.
Tu frondifluę frigore brumę.
Stringis lucem breuiore mora.
Tu cum feruida uenerit estas.
Agiles noctis diuidis horas.
Tua uis uarium temperat annum.
Ut quas boreę spiritus aufert.
Reuehat mitis zephyrus frondes.
Quęque arcturus semina uidit.
Syrius altas urat segetes.
Nichil antiqua lege solutum.
Linquit proprię stationis opus.
Omnia certo fine gubernans.
Hominum solos respuis actus.
Merito rector cohibere modo.
Nam cur tantas lubrica uersat
Fortuna uices. premit insontes.
Debita sceleri noxia pena.
At peruersi resident celso.
Mores solio sanctaque calcant.
In iusta uice colla nocentes.
Latet obscuris condita uirtus.
Clara tenebris iustusque tulit.
Crimen iniqui.
Nil periuria nil nocet ipsis.
Fraus mendaci compta colore.
Sed cum libuit uiribus uti.
Quos innumeri metuunt populi.
Summos gaudent subdere reges.
O iam miseras respice terras.
Quisquis rerum federa nectis.
Operis tanti pars non uilis.
Homines quatimur fortune salo.
Rapidos rector comprime fluctus.
Et quo celum regis immensum.
Firma stabiles federe terras.

Hec ubi continuato dolore delatraui. illa uultu placido nichilque meis questibus mota. Cum te inquit mestum lacrimantemque uidissem. ilico miserum exulemque cognoui. Sed quam id longinquum esset exilium nisi tua prodidisset oratio nesciebam. Sed tu quam procul a patria non quidem pulsus es sed oberrasti.

si te pulsum existimari mavis. te potius ipse pepulisti. Nam
id quidem de te numquam cuiquam fas fuisset. Si enim cuius oriundus
sis patrie reminiscare non uti atheniensium quondam multi
tudinis imperio regitur. Sed ekt ... qui frequentia
civium non depulsione letatur. Cuius agi frenis atque ob
temperare iustitie summa libertas est. An ignoras illam tue
civitatis antiquissimam legem qua sancitum est ei ius
exulare non esse. quisquis in ea sedem fundare maluerit.
Nam qui vallo eius ac munimine continetur. nullus metus est
ne exul esse mereatur. At quisquis inhabitare eam desierit
velle pariter desinit etiam mereri. Itaque non tam loci huius
me quam tua facies movet. Nec bibliothece potius comptos
ebore ac vitro parietes. quam tue mentis sedem requiro. In
qua non libros sed id quod libris pretium facit. librorum quon
dam meorum sententias collocavi. Et tu quidem de tuis in
commune bonum meritis vera. quidem sed pro multitudine
gestorum tibi pauca dixisti. De obiectorum tibi vel honestate
vel falsitate cunctis nota memorasti. De sceleribus fraudi
busque delatorum recte tu quidem strictim attingendum
putasti. Quod ea melius uberiusque recognoscentis omnia vul
gi ore celebrentur. Increpuisti etiam vehementer iniusti factum
senatus. De nostra etiam criminatione doluisti. lese quoque opinio
nis dampna flevisti. Postremus adversus fortunam dolor
incanduit. Conquestusque non equa meritis premia pensari.
In extremo muse sevientis uti quae celum terras quoque pax rege
ret posuisti vota. Sed quoniam plurimus tibi affectuum tumultus
incubuit. diversumque te dolor. ira. meror. distrahunt. Uti
nunc mentis es nondum te validiora remedia contingunt.
Itaque lenioribus paulisper utemur. ut que in tumorem per
turbationibus influentibus induruerunt. ad acrioris vim

incipienda medicaminibus tactu blandiore mollescant.

Cum phebi radiis grave
Cancri sydus inestuat,
Tum qui larga negantibus
Sulcis semina credidit,
Elusus cereris fide
Quernas pergat ad arbores.
Numquam purpureum nemus
Lecturus violas petas,
Cum sevis aquilonibus
Stridens campus inhorruit.
Nec queras avida manu
Vernos stringere palmites,
Uvis si libeat frui.
Autumno potius sua
Bacchus munera contulit.
Signat tempora propriis
Aptans officiis deus,
Nec quas ipse coercuit
Misceri patitur vices.
Sic quod precipiti via
Certum deserit ordinem
Letos non habet exitus.

Primum igitur paterisne me pauculis rogationibus statum tue mentis attingere atque temptare, ut qui modus sit tue curationis intelligam? Tu vero arbitratu inquam tuo que voles ut responsurum rogato. Tum illa: Huncine inquit mundum temerariis agi fortuitisque casibus putas, an ullum credis ei regimen inesse rationis? Atqui inquam nullo existimaverim modo ut fortuita temeritate tam certa moveantur, verum operi suo conditorem presidere deum scio, nec umquam fuerit dies qui me ab hac sententie veritate depellat. Ita est inquit. Nam id etiam paulo ante cecinisti, homines tantum divine exortes cure esse deplorasti. Nam de ceteris quin ratione regerentur nichil movebaris. Pape autem vehementer admiror cur in tam salubri sententia locatus egrotes. Verum altius perscrutemur. Nescio quid abesse coniecto. Sed dic mihi quoniam deo mundum regi non ambigis, quibus etiam gubernaculis regatur advertis? Vix inquam rogationis tue sententiam nosco, nedum ad inquisita respondere queam. Num me inquid fefellit ab

esse aliquod per quod velud hiante valli robore in animum tuum per-
turbationum morbus irrepserit. Sed dic mihi meministi ne
quis sit rerum finis. quove totius nature tendat intentio.
Audieram inquam. sed memoriam meror hebetavit. Atqui
scis unde cuncta processerint. Novi inquam deumque esse respondi.
Et qui fieri potest ut principio cognito quis sit finis rerum
ignores. Verum hi perturbationum mores. ea que valentia
est. ut movere quidem loco hominem possit convellere autem sibique
totum exstirpare non possit. Sed hoc quoque respondeas velim.
hominem te esse meministi. Quidni inquam meminerim.
Quid igitur homo sit poteris ne proferre. Hoccine interrogas. An esse
me sciam rationale animal atque mortale. Scio et id me esse con-
fiteor. Et illa nichil ne aliud te esse novisti. Nichil. Iam scio
inquit morbi tui aliam vel maximam causam. quid tu ipse sis
nosse desisti. Quare plenissime vel egritudinis tue rationem
vel aditum reconciliande sospitatis inveni. Nam quoniam tui oblivi-
one confunderis. et exulem te et expoliatum propriis bonis esse do-
luisti. Quoniam vero quis sit rerum finis ignoras. nequam homines
atque nefarios esse potentes felicesque arbitraris. Quoniam vero qui-
bus gubernaculis mundus regatur oblitus es. has fortunarum
vices estimas sine rectore fluitare. Magne hee sunt
ad morbum verum non modo. ad interitum quoque cause. Sed
sospitatis auctori ego refero grates. quod nondum totum te natura
destituit. Habemus maximum tue fomitem salutis. Veram
de mundi gubernatione sententiam. quod eam non casuum temeritati
sed divine rationi subditam credis. Nichil igitur pertimescas. Iam tibi
ex hac minima scintillula vitalis calor illuxerit. Sed quoniam fir-
mioribus remediis nondum tempus est. et eam mentium constat
esse naturam. ut quotiens abiecerint veras falsis opinioni-
bus induantur. ex quibus orta perturbationum caligo verum illum

confundit intuitum. Hanc paulisper lenibus mediocribusque fomentis attenuare temptabo, ut dimotis fallacium affectionum tenebris splendorem verae lucis possis agnoscere.

Nubibus atris
Condita nullum
Fundere possunt
Sidera lumen.
Si mare volvens
Turbidus auster
Misceat aestum,
Vitrea dudum
Parque serenis
Unda diebus
Mox resoluto
Sordida caeno
Visibus obstat.
Quique vagatur
Montibus altis
Defluus amnis
Saepe resistit
Rupe soluti
Obice saxi.
Tu quoque si vis
Lumine claro
Cernere verum,
Tramite recto
Carpere callem,
Gaudia pelle,
Pelle timorem,
Spemque fugato,
Nec dolor adsit.
Nubila mens est
Vinctaque frenis,
Haec ubi regnant.

Explicit primus liber.

Incipit secundus.

Post haec paulisper obticuit atque ubi attentionem meam modesta taciturnitate collegit, sic exorsa est: Si penitus aegritudinis tuae causas habitumque cognovi, fortunae prioris affectu desiderioque tabescis. Ea tantum animi statum tuum sicuti tu tibi fingis mutata pervertit. Intellego multiformes illius prodigii fucos et eo usque cum his quos eludere nititur blandissimam familiaritatem, dum intolerabili dolore confundat quos insperata reliquerit. Cuius si naturam mores ac meritum reminiscare, non habuisse te in ea pulcrum aliquid nec amisisse cognosces. Sed ut arbitror haud multum tibi haec in memoriam revocare laboraverim. Solebas enim praesentem quoque blandientemque virilibus incessere verbis eamque de nostro adyto prolatis insectabare sententiis. Verum omnis subita mutatio rerum non sine quodam quasi fluctu contingit animorum. Sic factum est ut tu quoque paulisper a tua tranquillitate descisceres.

ipsa et auire te aliquid ac degustare molle atque iocundum
quod usque ad intima transmissum validioribus haustibus viam fecerit.
Adsit igitur rethorice suadela dulcedinis que tum tantum
recto calle procedit cum nostra instituta non deserit. Cumque hac
musica laris nostri vernacula nunc leviores nunc graviores
modos succinat. Quid est igitur o homo quod te in mesticiam luctumque — Exe[mplum] [illegible] remedium
deiecit. Novum credo aliquid inusitatumque vidisti. Tu autem
fortunam putas erga te esse mutatam. Erras. Hii semper eius — De fortu[na]
sunt mores. Ista natura. Servavit circa te propriam potius
in ipsa sui mutabilitate constantiam. Talis erat cum te blandi
ebatur. Cum tibi falsae illecebris felicitatis alluderet.
Deprehendisti ceci numinis ambiguos vultus que sese adhuc vel
lat aliis. Tota tibi prorsus innotuit. Si probas. utere moribus. — moral[iter] [illegible]
nec queraris. Si perfidiam perhorrescis. sperne atque abice. perni
ciose ludentem. Nam quae nunc tibi est tanti causa meroris. hec
eadem tranquillitatis esse debuisset. Reliquit enim te fortuna
quam non relicturam nemo umquam poterit esse securus. Anne
tu preciosam estimas abituram felicitatem. Et cara est tibi fortu
na presens nec manendi fida. et cum discesserit allatura
merorem. Quod si nec ex arbitrio retineri potest et calamitosos
fugiens facit. quid est aliud fugax quam future quoddam calami — Nota
tatis indicium. Neque enim quod ante oculos situm est suffecerit sapien
ti intueri. Rerum exitus prudentia metitur. Eademque in alte
rutro mutabilitas. Nec formidandas fortune minas.
nec exoptandas facit esse blandicias. Postremo equo animo
toleres oportet quicquid intra fortune aream geritur. Cum
semel iugo eius colla submiseris. Quod si manendi abeundi
que scribere legem velis ei quam tu tibi dominam sponte legis
ti. Nonne iniurius fueris et impatientia sortem exacer
babis quam permutare non possis. Si ventis vela committes

non quo uoluntas peteret. sed quo flatus impellerent promoueretis.
Si aruis semina crederes. feraces inter se annos sterilesque pen
sares. Fortune te regendum dedisti. dominę moribus oportet ob
temperes. Tu uero uoluentis rote impetum retinere conaris.
At omnium mortalium. o. stolidissime. si manere incipit fors
esse desistit.

Hec cum superba uerterit uices dextra.
Et estuantis more fertur euripi.
Dudum tremendos seua proterit reges.
Humilemque uicti subleuat fallax uultum.
Non illa miseros audit aut curat fletus.
Ultroque gemitus dura quos fecit ridet.
Sic illa ludit. sic suas probat uires.
Magnumque suis monstrat ostentum.
No Si quis uisatur una stratus ac felix hora.

Vellem autem pauca fortune ipsius uerbis agitare.
Tu inquid igitur an ius postulet animaduerte.
Quid tu homo ream me agis cottidianis querelis. Quam
tibi fecimus iniuriam. Que tua tibi detraximus bona.
Quo uis iudice de opum dignitatumque mecum possessione
contende. Et si cuiusquam mortalium proprium quid horum esse mon
straueris. Ego iam tua fuisse que repetis sponte concedam.
Cum te matris utero natura produxit. nudum rebus omnibus inopem
suscepi. meis opibus foui. Et quod te nunc impacientem
nostri facit fauore prona indulgentius educaui. Omnium
que mei iuris sunt affluentia et splendore circumdedi te.
Nunc mihi retrahere manum libet. Habes gratiam uelud
usus alienis. Non habes ius querele tamquam prorsus tua
perdideris. Quid igitur ingemescis. Nulla tibi a nobis est allata uio
lentia. Opes honores ceteraque talium mei iuris sunt. Dominam

famule.

famule cognoscant. mecum ueniunt. me abeunte discedunt. Audacter
affirmem. Si tua forent que amissa conquereris. nullo modo perdidisses. An ego
sola meum ius exercere prohibebor? Licet celo proferre lucidos dies. eosdemque
tenebrosis noctibus condere. Licet anno terre uultum floribus. frugibusque
redimere. Nunc nimbis frigoribusque confundere. Ius est mari nunc stra-
to equore blandiri. nunc procellis. ac fluctibus inhorrescere. Nos ad constan-
tiam nostris moribus alienam inexpleta hominum cupiditas alligabit?
Hec nostra uis est. hunc ludum continuum ludimus. rotam uolubili orbe uersamus.
Infima summis summa infimis mutare gaudemus. Ascende si placet.
sed ea lege. ne utique cum ludicri mei ratio poscet descendere. iniuriam
putes. An tu mores ignorabas meos? Nesciebas Cresum regem Lido-
rum Ciro paulo ante formidabilem. mox deinde miserandum. rogi flammis tra-
ditum misso celitus imbre defensum? Num te preterit Paulum Persi regis a se
capti calamitatibus pias impendisse lacrimas? Quid tragediarum clamor
aliud deflet. nisi indiscreto ictu fortunam regna felicia uertentem? Nonne
adolescentulus dioos in Iouis limine iacere didicisti? Quid si uberius
de bonis partem sumpsisti? Quid si a te non tota discessi? Quid si hec ipsa mei
mutabilitas. iusta tibi causa est sperandi meliora? Tamen ne animo contabes-
cas. et intra commune omnibus regnum locatus. proprio uiuere iure desideres.

Si quantas rapidis flatibus incitus — Pontus uersat arenas.
Aut quot stelliferis edita noctibus — Celo sidera fulget.
Tantas fundat opes. nec retrahat manum. — Pleno copia cornu.
Humanum miseras haud ideo genus — Cesset flere querelas.
Quamuis uota libens excipiat deus. — Multi prodigus auri.
Et claris auidos ornet honoribus. — Nil iam parta uidentur.
Sed quesita uorans seua rapacitas. — Altos pandit hiatus.
Que iam precipitem frena cupidinem — Certo fine retentent.
Largis cum potius muneribus fluens. — Sitis ardescit habendi.
Numquam diues agit qui trepidus gemens. — Sese credit egentem.

Duo dolia unum plenum mellis aliud plenum felle

10

His igitur si pro se tecum fortuna loqueretur, quid profecto contra hisceres non
haberes. Aut si quid est quo querelam tuam iure tuearis, proferas oportet. Da-
bimus dicendi locum. Tum ego: Speciosa quidem ista sunt, inquam, oblitaque retho-
ricae ac musicae melle dulcedinis; tum tantum cum audiuntur oblectant. Sed
miseris malorum altior sensus est. Itaque cum haec auribus insonare desierint,
insitus animum maeror praegrauat. Et illa: Ita est, inquit. Haec enim nondum sunt
morbi tui remedia, sed adhuc contumacis aduersum curationem doloris
fomenta quaedam sunt. Nam quae in profundum sese penetrent, cum tempus
fuerit admouebo. Verumtamen ne te existimari miserum uelis,
An numerum modumque tuae felicitatis oblitus es? Taceo quod desolatum
parente summorum te uirorum cura suscepit, delectusque in affinitatem prin-
cipum ciuitatis, quod pretiosissimum propinquitatis genus est, prius carus quam proximus esse
coepisti. Quis non te felicissimum cum tanto splendore socerorum,
coniugis pudore, cum masculae quoque prolis opportunitate praedicauit? Prae-
tereo, libet enim praeterire communia, sumptas in adolescentia negatas senibus di-
gnitates; ad singularem felicitatis tuae cumulum uenire delectat.
Si quis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne
illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri, cum
duos pariter consules liberos tuos domo prouehi sub frequentia patrum,
sub plebis alacritate uidisti, cum eisdem in curia curules insidentibus
tu regiae laudis orator ingenii gloriam facundiaeque meruisti, cum
in circo duorum medius consulum circumfusae multitudinis expectationem
triumphali largitione satiasti? Dedisti ut opinor uerba fortunae
dum te illa demulcet, dum te ut delicias suas fouet. Munus quod
nulli umquam priuato commodauerat abstulisti. Visne igitur cum fortuna
…rationem calculum ponere? Nunc te primum liuenti oculo praestrinxit. Si numerum modumque
laetorum tristiumue consideres, adhuc te felicem negare non possis. Quod
si idcirco te fortunatum esse non existimas, quoniam quae tunc laeta uidebantur
abierunt, non est quod te miserum putes, quoniam quae nunc creduntur maesta prae-

terruit. An tu in hanc vite scenam nunc primum subitus hospesque venisti.
Ullamne humanis rebus inesse constantiam reris. cum ipsum sepe hominem velox
hora dissolvat. Nam etsi rara est fortuitis rebus manendi fides. ultimus tamen
vite dies mors quedam fortune est etiam manentis. Quid igitur ferre
putas. tu ne illam moriendo deseras. an illa te fugiendo relinquat.

Cum polo phebus roseis quadrigis. | Spiret insanum nebulosus auster.
lucem spargere cepit | iam spinis abeat decus.
pallet albentes hebetata vultus. | Sepe tranquillo radiat sereno.
flammis stella prementibus. | inmotis mare fluctibus
Cum nemus flatu zephyri tepentis. | sepe ferventes aquilo procellas.
vernis inrubuit rosis. | verso concitat equore.
Rara si constat sua forma mundo. | si tantas variat vices.
crede fortunis hominum caducis. | bonis crede fugacibus
Constat eterna positumque lege. | ut constet genitum nichil.

Tunc ego vera inquam commemoras. o virtutum omnium nutrix. nec infitiari (id est negare) Notabile
possum prosperitatis mee velocissimum cursum. Sed hoc est quod recolentem
vehementius coquit. Nam in omni adversitate fortune. infelicissimum est genus
infortunii fuisse felicem. Sed quod tu inquit falsae opinionis supplicium luis.
id rebus iure imputare non possis. Nam si te hoc inane nomen fortuite fe
licitatis movet. Quam pluribus maximisque habundes. mecum ut reputes
licet. Igitur si quod in omni fortune tue censu preciosissimum possidebas. id tibi
est divinitus illesum. adhuc inviolatumque servatur. poteris ne meliora queque
retinens de infortunio iure causari. Atqui viget incolumis illud pre
tiosissimum generis humani decus simachus socer. et quod vite precio non segnis
emeres. vir totus ex sapientia ex virtutibus que factus. suarum securus ingemiscit
sit tuus. Vivit uxor ingenio modesta pudicicie. pudore pre
cellens. Et ut omnes eius dotes breviter includam. patri similis. vivit inquam (hoc est contra)
que tibi tamen vite huius exosa spiritum servat. Quoque uno felicitatem
minui tuam. vel ipsa concesserim. tui desiderio lacrimis. ac dolore ta

besit. Quid dicam liberos consulares quorum iam ut in id etatis pueris vel paterni vel avi-
ti specimen elucet ingenii. Cum igitur precipua sit mortalibus vite cura retinende,
o te si tua bona cognoscas felicem cui suppetunt etiam nunc que vita nemo du-
bitat esse cariora. Quare iam sicca lacrimas. Nondum est ad unum omnes exosa
fortuna, nec tibi nimium valida tempestas incubuit quando tenaces herent an-
core que nec presentis solamen nec futuri spem temporis abesse patiantur. Et hereant in-
quam precor. Illis namque manentibus utcumque se se res habeant enatabimus. Sed
quantum ornamentis nostris decesserit vides. Et illa, promovimus inquit aliquantulum
si te nondum totius tue sortis piget. Sed delitias tuas ferre non possum, que abesse Nota
aliquid tue beatitudini tam luctuosus atque anxius conqueraris. Quis est enim tam composite
felicitatis ut non aliqua ex parte cum status sui qualitate rixetur. Anxia enim res est
humanorum conditio bonorum et que vel numquam tota proveniat vel numquam perpetua subsistat.
Huic census exuberat sed est pudori degener sanguis. Hunc nobilitas no-
tum facit sed angustia rei familiaris inclusus esse mallet ignotus. Ille utroque
circumfluus vitam celibem deflet. Ille nuptiis felix orbus liberis alieno censum nu-
trit heredi. Alius prole letatus filii filieve delictis mestus illacrimat. Idcirco
nemo facile cum fortune sue conditione concordat. Inest enim singulis quod inexpertus ig-
noret expertus exhorreat. Adde quod felicissimi cuiusque delicatissimus sensus est et nisi
ad nutum cuncta suppetant omnis adversitatis insolens minimis quibusque prosternitur.
Adeo perexigua sunt que fortunatissimis beatitudinis summam detrahunt. Quam mul-
tos esse coniectas qui se se celo proximos arbitrentur si de fortune tue reliquiis pars eis
minima contingat. Hic ipse locus quem tu exilium vocas incolentibus patria est. Adeo ni-
chil est miserum nisi cum putes. Contraque beata sors omnis est equanimitate tolerantis.
Quis est ille tam felix qui cum dederit impatientie manus statum suum mutare non
optet. Quam multis amaritudinibus humane felicitatis dulcedo respersa est. Que si
etiam fruenti iocunda esse videatur tamen quominus cum velit abeat retineri non possit.
Liquet igitur quam sit mortalium rerum misera beatitudo que nec apud equanimos perpetua
perdurat nec anxios tota delectat. Quid igitur o mortales extra petitis intra vos
positam felicitatem. Error vos inscitiaque confundit. Ostendam breviter tibi summe

cardinem felicitatis. Est ne aliquid tibi te ipso pretiosius. nichil inquies. Igitur si tui compos fueris, possidebis quod nec tu amittere umquam velis nec fortuna possit auferre. Atque ut agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem constare non posse, sic collige. Si beatitudo est summum nature bonum ratione degentis, nec est summum bonum quod eripi ullo modo potest, quoniam precellit id quod nequeat auferri, manifestum est quoniam ad beatitudinem percipiendam fortune instabilitas aspirare non possit. Ad hec quem caduca ista felicitas vehit vel scit eam vel nescit esse mutabilem. Si nescit, quenam beata sors esse potest ignorantie cecitate? Si scit, metuat necesse est ne amittat quod amitti posse non dubitat. quare continuus timor non sinit esse felicem. An vel si amiserit neglegendum putat? Sic quoque perexile bonum est quod equo animo feratur amissum. Et quoniam tu idem es cui persuasum atque insitum permultis demonstrationibus scio mentes hominum nullo modo esse mortales, cumque clarum sit fortuitam felicitatem corporis morte finiri, dubitari nequit, si hec afferre beatitudinem potest, quin omne mortalium genus in miseriam mortis fine labatur. Quod si multos scimus beatitudinis fructum non morte solum verum etiam doloribus suppliciisque quesisse, quonam modo presens facere beatos potest que miseros transacta non efficit.

Quisquis volet perennem — Cautus ponere sedem
Stabilisque nec sonori — Sterni flatibus euri
Et fluctibus minantem — Curat spernere pontum
Montis cacumen alti — Bibulas vitet harenas.
Illud protervus auster — Totis viribus urget.
Hee pendulum solute — Pondus ferre recusant.
Fugiens periculosam — Sortem sedis amene
Humili domum memento — Certus figere saxo.
Quamvis tonet ruinis — Miscens equora ventus.
Tu conditus quieti — Felix robore valli
Duces serenus evum — Ridens ethereas iras.

Sed quoniam rationum iam in te mearum fomenta descendunt, paulo validioribus utendum

dum pretiosiora videntur. Age enim si vilia caduca momentaneaque fortunae dona non sunt,
quid in eis est quod aut vestrum umquam fieri queat aut non perspectum consideratumque
vilescat? Divitiaene vel vestra vel sui natura pretiosae sunt? Quid earum potius est,
aurumne an vis congesta pecuniae? Atqui haec effundendo magis
quam coacervando melius nitent. Si quidem avaritia semper odiosos,
claros largitas facit. Quod si manere apud quemque non potest quod transfertur
in alterum, tunc est pretiosa pecunia cum translata in alios
largiendi usu desinit possideri. At eadem si apud unum quanta
est ubique gentium congeratur, ceteros sui inopes fecerit. Et vox
quidem tota pariter multorum replet auditum. Vestrae vero divitiae
nisi comminutae in plures transire non possunt. Quod cum factum est, pauperes
necesse est faciant quos relinquunt. O igitur angustas inopesque divitias,
quas nec habere totas pluribus licet, ad quemlibet sine ceterorum pa-
upertate non veniunt. An gemmarum fulgor oculos trahit? Sed si quid
est in hoc splendore praecipui, gemmarum est lux illa non hominum.
Quas quidem mirari homines vehementer admiror. Quid est enim carens
animae motu atque compage quod animatae rationabilique naturae pul-
chrum esse iure videatur? Quae tametsi conditoris opera suique distinc-
tione postremae ad pulchritudinis trahunt, infra vestram tamen excel-
lentiam collocatae admirationem vestram nullo modo merebantur. An vos
agrorum pulchritudo delectat? Quidni? Est enim pulcherrimi operis pul-
chra portio. Sic quondam sereni maris facie gaudemus. Sic ce-
lum sidera lunam solemque miramur. Num te horum aliquid attingit? Num
audes alicuius talium splendore gloriari? An vernis floribus ipse
distingueris, aut tua in aestivos fructus intumescit ubertas?
Quid inanibus gaudiis raperis? Quid externa bona pro tuis am-
plexaris? Numquam tua faciet esse fortuna quae a te natura rerum fecit esse
aliena. Terrarum quidem fructus animantium procul dubio debentur ali-
mentis. Sed si quod naturae satis est replere indigentiam velis, nihil

est quod fortune affluentiam petas. paucis enim minimisque natura contenta est. cuius satietatem si superfluis urgere velis. aut iniocundum quod infuderis fiet aut noxium. Iam vero pulchrum variis fulgere vestibus putas. quarum si grata intuitu species est. aut materie naturam aut ingenium mirabor artificis. An vero te longus ordo famulorum facit esse felicem. qui si vitiosi moribus sint. perniciosa domus sarcina et ipsi domino vehementer inimica. Sin vero probi quonam modo in tuis opibus aliena probitas numerabitur. ex quibus omnibus nichil illorum que tu in tuis computas bonis tuum esse bonum liquido monstratur. Que si nichil habent appetende pulchritudinis, quid est quod vel amissis doleas. vel leteris retentis. Quod si natura pulchra sunt. quid id tua refert. Nam hec per se a tuis quoque opibus sequestrata placuissent. Neque enim idcirco sunt preciosa quod in tuas venere divitias. sed quoniam preciosa videbantur. tuis ea divitiis annumerare maluisti. Quid autem tanto fortune strepitu desideratis. fugare credo indigentiam copia queritis. Atqui hoc vobis in contrarium cedit. pluribus quippe adminiculis opus est ad tuendam preciose supellectilis varietatem. verumque illud est permultis eos indigere qui permulta possideant. Contraque minimum qui habundantiam suam naturae necessitate non ambitus superfluitate metiantur. Itane autem nullum est proprium vobis atque insitum bonum. ut in externis ac sepositis rebus bona vestra queratis. Sic rerum versa condicio est. ut divinum merito rationis animal non aliter sibi splendere nisi inanimate supellectilis possessione videatur. Et alia quidem suis contenta sunt. Vos autem deo mente consimiles ab rebus infimis excellentis nature ornamenta captatis. nec intelligitis quantam conditori vestro faciatis iniuriam. Ille genus humanum terrenis omnibus prestare voluit. vos dignitatem vestram infra infima quaeque detruditis. Nam si omne cuiusque bonum eo cuius est constat esse preciosius. cum vilissima rerum vestra bona esse iudicatis. eisdem vosmet ipsos vestra existimatione submittitis. quod quidem haud inmerito cadit. Humane quippe nature ista condicio est. ut tum tantum ceteris rebus cum se cognoscit excellat. eadem tamen infra

bestias redigatur si se nosse desierit. Nam ceteris animantibus sese ignorare nature est. hominibus
vitio venit. Quam vero late patet vester hic error, qui ornari posse aliquid or
namentis existimatis alienis. At id fieri nequit. Nam si quid ex appositis luceat.
ipsa quidem que sunt apposita laudantur. Illud vero his tectum atque velatum
in sua nichilominus feditate perdurat. Ego vero nego ullum esse bonum
quod noceat habenti. Num id mentior. Minime inquis. Atqui divitie pos
sidentibus persepe nocuerunt. cum pessimus quisque eoque alieni magis avidus
quicquid usquam auri gemmarumque est. se solum qui habeat dignissimum putat.
Tu igitur qui nunc contum gladiumque sollicitus pertimescis. si vite hu-
ius callem vacuus viator intrasses. coram latrone cantares. O preclara opum
mortalium beatitudo. quam cum adeptus fueris securus esse desistis.

Felix nimium prior etas.
contenta fidelibus arvis.
Nec inerti perdita luxu.
facili que sera solebat.
Ieiunia solvere glande.
Non bachica munera norant.
liquido confundere melle.
Nec lucida vellera serum.
tyrio miscere veneno.
Somnos dabat herba salubres.
potum quoque lubricus amnis.
Umbras altissima pinus.
Nova litora viderat hospes.
Nondum maris alta secabat.
Nec mercibus undique lectis.

Tunc classica seva tacebant.
odiis neque fusus acerbis.
Cruor horrida tinxerat arva.
Quid enim furor hosticus ulla
vellet prior arma movere.
Cum vulnera seva videret.
nec premia sanguinis ulla.
Utinam modo nostra redirent
in mores tempora priscos.
Sed sevior ignibus ethne
fervens amor ardet habendi.
Heu quis primus fuit ille
preciosa pericula fodit.
Auri qui pondera tecti
gemmasque latere volentes.

Quid autem de dignitatibus potentiaque disseram. quas vos vere digni
tatis ac potestatis inscii celo exequatis. que si in improbissimum quemque
ceciderint. que flammis ethne eructantibus. quod diluvium tantas strages

dederint intelligis. Certe uti meministi te arbitror consulare impe-
rium quod libertatis principium fuerat ob superbiam consulum vestri veteres abolere
cupierunt, qui ob eandem superbiam prius regium de civitate nomen abstulerant. At
si quando, quod perrarum est, probis deferuntur, quid in eis aliud quam probitas utentium
placet? Ita fit ut non virtutibus ex dignitate sed ex virtute dignitatibus honor accedat.
Quae vero est ista vestra expetibilis ac praeclara potentia? Nonne, o terrena
animalia, consideratis quibus qui praesidere videamini? Nunc si inter mures
videres unum aliquem ius sibi ac potestatem prae ceteris vindicantem, quanto
movereris cachinno! Quid vero si corpus spectes, imbecillius homine reperire
queas, quos saepe muscularum quoque vel morsus vel in secreta quaeque reptantium
necat introitus? Quo vero quisquam ius aliquod in quempiam nisi in solum corpus et quod infra
corpus est, fortunam loquor, possit exercere? Num quidquam libero imperabis animo? Num
mentem firma sibi ratione cohaerentem de statu propriae quietis amovebis? Cum liberum
quendam virum suppliciis se tyrannus adacturum putaret, ut adversum
se factae coniurationis conscios proderet, linguam ille momordit atque
abscidit et in os tyranni saevientis abiecit. Ita cruciatus quos [illegible] putabat
materiam crudelitatis, vir sapiens fecit esse virtutis. Quid autem
est quod in alium facere quisque possit, quod sustinere ab alio ipse non possit?
Busiridem accepimus necare hospites solitum ab Hercule hospite fuis-
se mactatum. Regulus plures Poenorum bello captos in vincula
coniecerat, sed mox ipse victorum catenis manus praebuit. Ullamne igitur
eius hominis potentiam putas, qui quod ipse in alio potest, ne id in se alter valeat
efficere non possit? Ad haec si ipsis dignitatibus ac potestatibus inesset
aliquid naturalis ac proprii boni, numquam pessimis provenirent. Neque enim
adversa sociari natura respuit, ut contraria quaeque iungantur. Ita cum pes-
simos plerumque dignitatibus fungi non sit dubium, illud etiam liquet natura
sui bona non esse quae se pessimis haerere patiantur. Quod quidem de cunctis fortunae
muneribus dignius existimari potest, quae ad improbissimum quemque uberiora
perveniunt. De quibus illud etiam considerandum puto, quod nemo dubitat esse
fortem cui fortitudinem inesse conspexerit, et cuicumque velocitas

ad est manifestum est et uelatur. Sic musica quidem musicos, medicina medicos, rhetorica rhetores facit. Agit enim cuiusque rei natura quod proprium est nec contrariarum rerum miscetur effectibus et ultro quae sunt aduersa depellit. Atqui nec opes inexpletam restinguere auaritiam queunt nec potestas sui compotem fecerit quem uitiosae libidines insolubilibus adstrictum retinent catenis, et collata improbis dignitas non modo non efficit dignos, sed prodit potius et ostentat indignos. Cur ita prouenit? Gaudetis enim res sese aliter habentes falsis compellare nominibus, quae facile ipsarum rerum redarguuntur effectu; itaque nec illae diuitiae nec illa potentia nec haec dignitas iure appellari potest. Postremo idem de tota concludere fortuna licet, in qua nihil expetendum, nihil natiuae bonitatis inesse manifestum est, quae nec se bonis semper adiungit et bonos quibus fuerit adiuncta non efficit.

Nouimus quantas dederit ruinas
Urbe flammata patribusque caesis
Fratre qui quondam ferus interempto
Matris effuso maduit cruore
Corpus uisu gelidum pererrans
Ora nec tinxit lacrimis, sed esse
Censor extincti potuit decoris.
Hic tamen sceptro populos regebat
Quos uidet condens radios sub undas
Phoebus extremo ueniens ab ortu,
Quos premunt septem gelidi triones,
Quos Notus sicco uiolentus aestu
Torret ardentes recoquens harenas.
Celsa num tandem ualuit potestas
Vertere praui rabiem Neronis?
Heu grauem sortem, quotiens iniquus
Additur saeuo gladius ueneno!

Tum ego: Scis, inquam, ipsa minimum nobis ambitionem mortalium rerum fuisse dominatam; sed materiam gerendis rebus optauimus quo ne uirtus tacita consenesceret. Et illa: Atqui hoc unum est quod praestantes quidem natura mentes sed nondum ad extremam manum uirtutum perfectione perductas allicere possit, gloriae scilicet turpitudo et optimorum in rem publicam fama meritorum. Quae quam sit exilis et totius uacua ponderis sic considera. Omnem terrae ambitum, sicuti astrologicis demonstrationibus accepisti, ad caeli spatium puncti constat obtinere rationem, id est ut si ad caelestis globi magnitudinem

conferatur

vivendi spatium prius habitari iudicetur. Huius igitur tam exigue in mundo regionis quarta
fere portio est, sicut Ptolomeo probante didicisti, [que nobis cognitis] animantibus incolatur. Huic
quarte si quantum maria paludesque premunt, quantumque siti vasta regio dis-
tenditur cogitatione subtraxeris, vix angustissima inhabitandi hominibus area lin-
quitur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti atque conclusi de per-
vulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? ut quid habeat amplum magni-
ficumque gloria tam angustis exiguisque limitibus artata? Adde quod hoc ipsum
brevis habitaculi septum plures incolunt nationes lingua, moribus, to-
tius vite ratione distantes, ad quas tum difficultate itinerum, tum loquendi di-
versitate, tum commercii insolentia non modo fama hominum singulorum sed ne ur-
bium quidem pervenire queat. Etate denique M. Tullii, sicut ipse quodam loco
significat, nondum Caucasum montem Romane rei publice fama transcenderat, et e-
rat tunc adulta, Parthis etiam ceterisque id locorum gentibus formidolosa. Videsne
igitur quam sit angusta, quam compressa gloria quam dilatare ac propagare laboratis?
An ubi Romani nominis transire fama nequit, Romani hominis gloria progredietur?
Quid quod diversarum gentium mores inter se atque instituta discordant, ut
quod apud alios laude, apud alios supplicio dignum iudicetur. Quo fit ut si quem
fame predicatio delectat, huic in plurimos populos nomen proferre nullo modo
conducit. Erit igitur pervulgata inter suos gloria quisque contentus, et intra unius
gentis terminos preclara illa fame inmortalitas coartabitur. Sed quam mul-
tos clarissimos suis temporibus viros scriptorum inops delevit oblivio! Quamquam
quid ipsa scripta proficiant, que cum suis auctoribus premit longior atque ob-
scura vetustas? Vos vero immortalitatem vobis propagare videmini, cum fu-
turi famam temporis cogitatis. Quod si eternitatis infinita spatia pertrac-
tes, quid habes quod de nominis tui diuturnitate leteris? Unius etenim mora momenti si
decem milibus conferatur annis, quoniam utrumque spatium definitum est, minimam li-
cet, habet tamen aliquam portionem. At hic ipse numerus annorum eiusque quamlibet multiplex ad interminabilem
diuturnitatem ne comparari quidem potest. Etenim finitis ad se invicem fuerit
quedam, infiniti vero atque finiti nulla umquam poterit esse collatio. Ita fit

ut quilibet plurimi temporis fama si cum inexhausta eternitate cogitetur non parva sed plane nulla esse videatur. Vos autem nisi ad populares auras inanesque rumores recte facere nescitis, et relicta conscientie virtutisque prestantia de alienis premia sermunculis postulatis. Accipe in huiusmodi arrogantie levitate quam festive aliquis illuserit. Nam cum quidam adortus esset hominem contumeliis qui non ad vere virtutis usum sed ad superbam gloriam falsum sibi philosophi nomen induerat, adiecissetque iam se sciturum an ille philosophus esset, si quidem illatas iniurias leniter patienterque tolerasset, ille patientiam paulisper assumpsit acceptaque contumelia velud insultans: Iam tandem, inquid, intelligis me esse philosophum? Tum ille nimium mordaciter: Intellexeram, inquid, si tacuisses. Quid autem est quod ad precipuos viros, de his enim sermo est qui virtute gloriam petunt, quid, inquam, est quod ad hos de fama post resolutum morte suprema corpus attineat? Nam si, quod nostre rationes credi vetant, toti moriuntur homines, nulla est omnino gloria, cum is cuius ea esse dicitur non extet omnino. Sin vero bene sibi mens conscia terreno carcere resoluta celum libera petit, nonne omne terrenum negotium spernat que se celo fruens terrenis gaudet exemptam?

Nota

Quicumque solam mente precipiti petit
Summumque credit gloriam,
Late patentes etheris cernat plagas
Artumque terrarum situm.
Brevem replere non valentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid o superbi colla mortali iugo
Frustra levare gestiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffusas linguas explicet
Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors spernit altam gloriam,
Involvit humile pariter et celsum caput
Equatque summis infima.
Ubi nunc fidelis ossa Fabricii manent,
Quid Brutus aut rigidus Cato?
Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.
Sed quod decora novimus vocabula,
Num scire consumptos datur?
Iacetis ergo prorsus ignorabiles
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius vitam trahi
Mortalis aura nominis,
Cum sera vobis rapiet hoc etiam dies,
Iam vos secunda mors manet.

Exclamat. — Reddit causam. — Removet. — Removet dubium. — Concludit.

Sed ne me inexorabile

Sed ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes, est aliquando cum de hominibus illa fallax nihil bene mereatur, tum scilicet cum se aperit, cum frontem detegit moresque profitetur. Nondum forte quid loquar intelligis. Mirum est quod dicere gestio, eoque sententiam verbis explicare vix queo. Etenim plus hominibus reor adversam quam prosperam prodesse fortunam. Illa enim semper specie felicitatis cum videtur blanda mentitur, haec semper vera est cum se instabilem mutatione demonstrat. Illa fallit, haec instruit. Illa mendacium specie bonorum mentes fruentium ligat, haec cognitione fragilis felicitatis absolvit. Itaque illam videas ventosam, fluentem suique semper ignaram, hanc sobriam succinctamque et ipsius adversitatis exercitatione prudentem. Postremo felix a vero bono devios blanditiis trahit, adversa plerumque ad vera bona reduces unco retrahit. An hoc inter minima aestimandum putas quod amicorum tibi fidelium mentes haec aspera, haec horribilis fortuna detexit? Haec tibi certos sodalium vultus ambiguosque secrevit, discedens suos abstulit, tuos reliquit. Quanti hoc integer ut videbaris et fortunatus emisses. Ne desine amissas opes querere; quod pretiosissimum genus est divitiarum, amicos invenisti.

Quod mundus stabili fide
Concordes variat vices,
Quod pugnantia semina
Foedus perpetuum tenent,
Quod Phoebus roseum diem
Curru provehit aureo,
Ut quas duxerit Hesperus
Phoebe noctibus imperet,
Ut fluctus avidum mare
Certo fine coherceat,
Ne terris liceat vagis
Latos tendere terminos,
Hanc rerum seriem ligat
Terras ac pelagus regens
Et caelo imperitans amor.
Hic si frena remiserit,
Quicquid nunc amat invicem
Bellum continuo geret,
Et quam nunc socia fide
Pulchris motibus incitant
Certent solvere machinam.
Hic sancto populos quoque
Iunctos foedere continet,
Hic et coniugii sacrum
Castis nectit amoribus,
Hic fidis etiam sua.

dictat iura sodalibus.
O felix hominum genus,
si vestros animos amor
quo caelum regitur regat.

Explicit liber II. Incipit liber III.

Iam cantum illa finierat cum me audiendi avidum stupentemque arrectis adhuc auribus carminis mulcedo defixerat. Itaque paulo post: O, inquam, summum lapsorum solamen animorum, quantum me vel sententiarum pondere vel canendi etiam iucunditate refovisti, adeo ut iam me post haec imparem fortunae ictibus esse non arbitrer. Itaque remedia quae paulo acriora esse dicebas non modo non perhorresco, sed audiendi avidus vehementer efflagito. Tum illa: Sensi, inquit, cum verba nostra tacitus attentusque rapiebas, eumque tuae mentis habitum vel exspectavi vel, quod est verius, ipsa perfeci. Talia quippe sunt quae restant, ut degustata quidem mordeant, interius autem recepta dulcescant. Sed quod tu te audiendi cupidum dicis, quanto ardore flagrares si quonam te ducere aggrediamur agnosceres. Quonam? inquam. Ad veram, inquit, felicitatem, quam tuus quoque somniat animus, sed occupato ad imagines visu ipsam illam non potest intueri. Tum ego: Fac obsecro, et quae sit illa vera sine cunctatione demonstra. Faciam, inquit illa, tui causa libenter. Sed quae tibi causa notior est, eam prius designare atque informare conabor, ut ea perspecta cum in contrariam partem flexeris, verae specimen beatitudinis possis agnoscere.

Qui serere ingenuum
volet agrum,
liberat arva prius fruticibus,
falce rubos filicemque resecat,
ut nova fruge gravis Ceres eat.
Dulcior est apium mage labor,
si malus ora prius sapor edat.
Gratius astra nitent ubi Notus
desinit imbriferos dare
sonos. Lucifer ut tenebras pepulerit,
pulchra dies roseos
agit equos. Tu quoque
falsa tuens bona prius

Incipe colla iugo retrahere.
Vera dehinc animum subierint.

Tum defixo paululum visu et velut in angustam sue mentis
sedem recepta sic cepit. Omnis cura mortalium quam multiplicium
studiorum labor exercet diverso quidem calle procedit sed ad unum
tamen finem beatitudinis nititur pervenire. Id autem est bonum quo quis
adepto nihil ulterius desiderare queat. Quod quidem est omnium summum
bonorum cunctaque intra se bona continens. Cui si quid aforet summum
esse non posset quoniam relinqueretur extrinsecus quod posset optari. Liquet igitur
esse beatitudinem statum bonorum omnium congregatione perfectum. Hunc uti
diximus diverso tramite mortales omnes conantur adipisci. Est enim
mentibus hominum veri boni naturaliter inserta cupiditas sed ad falsa de-
vius error abducit. Quorum quidem alii summum bonum esse nichilo indi-
gere credentes ut divitiis affluant elaborant. Alii vero bonum quod sit
dignissimum veneratione iudicantes adeptis honoribus reverendi
civibus suis esse nituntur. Sunt qui summum bonum in summa potentia esse consti-
tuant. Hi vel regnare ipsi volunt vel regnantibus adherere conantur.
At quibus optimum quiddam claritas videtur hi vel belli vel pacis artibus
gloriosum nomen propagare festinant. Plurimi vero boni fructum gau-
dio letitiaque metiuntur. Hi felicissimum putant voluptate
diffluere. Sunt qui horum fines causasque alterutro permutent ut
qui divitias ob potentiam voluptatesque desiderant vel qui potentiam
seu pecunie causa seu proferendi nominis petunt. In his igitur ceterisque ta-
libus humanorum actuum votorumque versatur intentio veluti nobilitas
favorque popularis que videntur quandam claritudinem comparare.
Uxor ac liberi que iocunditatis gratia petuntur. Amicorum vero quod
sanctissimum quidem genus est non in fortuna sed in virtute numeratur.
Reliquum vero vel potentie causa vel delectationis assumitur. Iam vero
corporis bona promptum est ut ad superiora referantur. Robur enim
magnitudoque videtur prestare valentiam pulchritudo atque

·i· sanitas

velocitas celebritatem. salubritas voluptatem. Quibus omnibus solam
beatitudinem desiderari liquet. Nam quod quisque pre ceteris petit, id summum
esse iudicat bonum. Sed summum bonum beatitudinem esse diffinivimus. Quare
beatum esse iudicat statum quem pre ceteris quisque desiderat.
Habes igitur ante oculos propositam fere formam felicitatis
humane, opes, honores, potentiam, gloriam, voluptates.
que quidem sola considerans Epicurus consequenter
sibi summum bonum voluptatem esse constituit.
quod cetera omnia iocunditatem animo videantur afferre.
Sed ad hominum studia revertor. quorum animus etsi caligante
memoria tamen bonum suum repetit. Sed velud ebrius
domum quo tramite revertatur ignorat. An in his errare
videntur hi qui nichil egere nituntur. atqui non est aliud quod
eque beatitudinem perficere possit quam copiosus bonorum omnium
status. nec alieni egens. sed sibi sufficiens. Num vero lab-
untur hi qui quod sit optimum, id etiam reverentie cultu dig-
nissimum putant. Minime. Neque enim vile quiddam contem-
nendumque est quod adipisci omnium fere mortalium laborat intentio.
An in bonis non est numeranda potentia. Quid igitur num imbecillum
ac sine viribus estimandum est quod omnibus liquet esse prestantius.
An claritudo nichili pendenda est. Sed sequestrari nequit
quin omne quod excellentissimum sit, id etiam videatur esse clarissi-
mum. Nam non esse anxiam tristemque beatitudinem nec doloribus
molestiisque subiectam quid attinet dicere. quando in minimis
quoque rebus id appetitur quod habere fruique delectet. Atqui hec sunt que adipisci homines volunt. Et quod decet
dignitates regna gloriam voluptates quod per hec sibi sufficien-
tiam reverentiam celebritatem leticiam credunt esse venturam.
Bonum est igitur quod tam diversis studiis homines petunt. in quo quanta
sit nature vis facile monstratur cum licet variae dissiden-
tesque sententie tamen in diligendo boni fine consentiunt.

Metrum

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens quibus inmensum
Legibus orbem provida servet.

Stringatque ligans inresoluto
Singula nexu placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.
Quamvis poeni pulchra leones
Vincula gestent manibusque datas
Captent escas metuantque trucem
Soliti verbera ferre magistrum,
Si cruor horrida tinxerit ora,
Resides olim redeunt animi
Fremituque gravi meminere sui;
Laxant nodis colla solutis
Primusque lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.
Quae canit altis garrula ramis
Ales caveae clauditur antro;
Huic licet inlita pocula melle
Largasque dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret,
Si tamen arto saliens texto
Nemorum gratas viderit umbras,
Sparsas pedibus proterit escas,
Silvas tantum maesta requirit,
Silvas dulci voce susurrat.
Validis quondam viribus acta
Pronum flectit virga cacumen;
Hanc si curvans dextra remisit,
Recto spectat vertice caelum.
Cadit Hesperias Phebus in undas,
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus.
Repetunt proprios quaeque recursus
Redituque suo singula gaudent
Nec manet ulli traditus ordo
Nisi quod fini iunxerit ortum
Stabilemque sui fecerit orbem.

Vos quoque o terrena animalia tenui licet ymagine vestrum tamen principium somniatis. verumque illum beatitudinis finem licet minime perspicaci qualicumque tamen cogitatione prospicitis. Eoque vos ad verum bonum naturalis ducit intentio. Et ab eodem multiplex error abducit. Considera namque an per ea quibus se homines adepturos putant beatitudinem ad destinatum finem valeat pervenire. Si enim vel pecunia vel honores ceteraque tale quid afferunt cui nichil bonorum abesse videatur. Nos quoque fateamur fieri aliquos horum adeptione felices. Quod si neque id valet efficere quod promittit. bonisque pluribus carent. nonne liquido falsa in eis bea

ti

tudinis species deprehenditur. Primum igitur te ipsum qui paulo ante diuitiis affluebas interrogo. inter illas habundantissimas opes numquamne animum tuum concepta ex qualibet iniuria confudit anxietas. Atqui inquam libero me fuisse animo quin aliquid semper angerer reminisci non queo. Nonne quia uel aberat quod abesse non uelles. uel aderat quod adesse noluisses. Ita est inquam. Illius igitur presentiam. huius absentiam desiderabas? Confiteor inquam. Eget uero inquit eo quod quisque desiderat. Eget inquam. Qui uero eget aliquo non est usquequaque sibi ipse sufficiens. Minime inquam. Tu itaque hanc insufficientiam plenus inquit opibus sustinebas. Quidni inquam. Opes igitur nichilo indigentem sufficientemque sibi facere nequeunt. et hoc erat quod promittere uidebantur. Atqui hoc quoque maxime considerandum puto. quod nichil habeat suapte natura pecunia. ut his a quibus possidetur inuitis nequeat auferri. Fateor inquam. Quidni fateare. cum eam cotidie ualentior aliquis eripiat inuito. Unde enim forenses querimonie. nisi quod uel ui uel fraude pecunie repetuntur erepte. Ita est inquam. Egebit igitur inquit extrinsecus petito presidio quo suam pecuniam quisque tueatur. Quis id inquam neget. Atqui non egeret eo nisi possideret pecuniam quam posset amittere. Dubitari inquam nequit. In contrarium igitur relapsa res est. Nam que sufficientes sibi facere putabantur opes. alieno potius presidio faciunt indigentes. Quis autem modus est quo pellatur diuitiis indigentia. Num enim diuites esurire nequeunt. Num sitire non possunt. Num frigus hibernum pecuniosorum membra non sentiunt. Sed adest inquies opulentis quo famem satient. quo sitim frigusque depellant. Sed hoc modo consolari quidem diuitiis indigentia potest. auferri penitus non potest. Nam si hec hians semper atque aliquid poscens opibus expletur. maneat necesse est que possit expleri. Taceo quod nature minimum. quod auaritie nichil satis est. Quare si opes nec summouere possunt indigentiam et ipse suam faciunt. quid est quod eas sufficientiam prestare credatis.

Quamuis fluente diues auri gurgite.
Non expleturas cogat auarus opes.

honoretque bacis colla rubri litoris.
Ruraque centeno scindat opima boue.
Nec cura mordax deseret superstitem
Defunctumque leues non comitantur opes.

prouenerint

Sed dignitates honorabile reuerendumque cui
reddunt. Num uis ea est magistratibus ut utentium mentibus uir-
tutes inserant uitia depellant. Atqui non fugare sed illustrare potius
nequitiam solent. Quo fit ut indignemur eas sepe nequissimis hominibus
contigisse. Unde catullus licet in curuli nonium sedentem strumam
appellat. Videsne quantum malis dedecus adiciant dignitates. Atqui
minus eorum patebit indignitas, si nullis honoribus inclarescant.
Tu quoque num tandem tot periculis adduci potuisti ut cum decorato
gerere magistratum putares, cum in eo mentem nequissimi scur-
re delatorisque respiceres. Non enim possumus ob honores reuerentia
dignos iudicare quos ipsis honoribus iudicamus indignos. At
si quem sapientia preditum uideres, num posses eum uel reuerentia uel ea qua est
preditus sapientia non dignum putare. Minime. Inest enim dig-
nitas propria uirtuti quam protinus in eos quibus fuerit adiuncta transfundit.
Quod quia populares facere nequeunt honores, liquet eos propria dig-
nitatis pulchritudine non habere. In quo illud est animaduertendum magis. Nam
si eo abiectior est quo magis a pluribus quisque contempnitur. Cum reue-
rendos facere nequeat quos pluribus ostendit. Despectiores po-
tius improbos dignitas facit. Uerum non impune. Reddunt namque improbi
parem dignitatibus uicem quas sua contagione commaculant. Atque
ut agnoscas ueram illam reuerentiam per has umbratiles dig-
nitates non posse contingere. Si quis multiplici consulatu functus in sic collige
barbaras nationes forte deuenerit. Uenerandumne barbaris
honor faciet. Atqui si hoc naturale munus dignitatibus foret ab
officio suo quoquo gentium nullo modo cessaret. Sicut ignis ubique terrarum
numquam tamen calere desistit. Sed quoniam id eis non propria uis sed hominum

fallax adnectit oppinio. Que nesciunt, illico cum ad eos uene
rint qui dignitates eas esse non extimant. Sed hoc fit apud
exteras nationes. Inter eos uero apud quos orte sunt num perpetuo
perdurant? Atque prefectura magna olim nunc inane nomen
potestas et senatorii census grauis sarcina. Si quis
quondam populi curasset annonam magnus habebatur. Nunc ea pre
fectura quid abiectius? Ut enim paulo ante diximus quod nichil habet proprii de
coris opinione utentium nunc splendorem accipit nunc admittit.
Si igitur reuerendos facere nequeunt dignitates. Si ultro im
proborum contagione sordescunt. Si mutatione temporum splendere
desinunt. Si gentium extimatione uilescunt. Quid est quod in
se expetende pulcritudinis habeant nedum aliis prestent?

Quamuis se tyrio superbus ostro
Comeret et niueis lapillis,
Inuisus tamen omnibus uigebat
Luxurie nero seuientis.
Sed quondam dabat improbus uerendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putat beatos
Quos miseri tribuunt honores?

An uero regna regumque familiaritas efficere potentem ua
let? Quidni, quando eorum felicitas perpetua perdurat? Atqui
plena est exemplorum uetustas, plena etiam presens etas qui reges
felicitatem calamitate mutauerint. O preclara potentia que
nec ad conseruationem sui quidem satis efficax inuenitur.
Quod si hec regnorum potestas beatitudinis auctor est, nonne si qua
parte defuerit felicitatem minuat miseriam importet? Sed quamuis late
humana tendantur imperia, plures necesse est gentes relinqui
quibus regum quisque non imperet. Qua uero parte beatos faciens desinit
potestas, hac impotentia subintrat que miseros facit.
Hoc igitur modo maiorem regibus inesse necesse est miserie portionem.
Expertus sue sortis periculorum tyrannus regni metus pendentis
supra uerticem gladii terrore simulauit. Que est igitur hec potestas
que sollicitudinum morsus expellere, que formidinum aculeos

vitae necem. Atque vellet ipsi vixisse securius nequivit. de
in potestate gloriantur. An tu potentem censes quem videas velle
quod non possit efficere. Potentem censes qui satellite latus ambit. qui
quos terret ipse plus metuit. qui ut potens esse videatur
in servientium manu situm est. Nam quid ego de regum familiaribus disse-
ram cum regna ipsa tantae inbecillitatis plena demonstrem. quos
quidem regia potestas saepe incolumis saepe autem lapsa pro-
sternit. Nero Senecam familiarem praeceptoremque suum ad eli-
gendae mortis coegit arbitrium. Papinianum diu inter au-
licos potentem militum gladiis Antoninus obiecit. Atqui
uterque potentiae suae renuntiare voluerunt. quorum Sene-
ca opes etiam suas tradere Neroni seque in otium conferre conatus est.
Sed dum ruituros moles ipsa trahit neuter quod voluit effecit. Quae est igitur
ista potentia quam pertimescunt habentes. quam nec cum habere velis
tutus sis et cum deponere cupias vitare non possis. An praesidio
sunt amici quos non virtus sed fortuna conciliat. Sed quem felicitas
amicum fecit infortunium faciet inimicum. Quae vero pestis
efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus.

Qui se volet esse potentem
Animos domet ille feroces
Nec victa libidine colla
Foedis submittat habenis.
Etenim licet Indica longe
Tellus tua iura tremescat
Et serviat ultima Thile.
Tamen atras pellere curas
Miserasque fugare querelas
Non posse potentia non est.

Gloria vero quam fallax saepe quam turpis est. Unde non iniuria
tragicus exclamat. O doxa doxa
AW DO, NAHUN AEHTE HUCEN IWTOHUTOMC.
Plures enim magnum saepe nomen falsis vulgi
opinionibus abstulerunt. Quo quid turpius excogitari potest.
Nam qui falso praedicantur suis ipsi necesse est laudibus erubescant.

laudes

Quae si etiam meritis conquisita est, quid tamen sapientis adiecerit conscientiae qui bonum suum non populari rumore sed conscientiae veritate metitur? Quod si hoc ipsum propagasse nomen pulchrum videtur, consequens est ut foedum non extendisse iudicetur. Sed cum, uti paulo ante disserui, plures gentes necesse sit ad quas unius fama hominis nequeat pervenire, fit ut quem tu extimas esse gloriosum, in proxima parte terrarum videatur esse inglorius. Inter haec vero popularem gratiam ne commemoratione quidem dignam puto, quae nec iudicio provenit nec umquam firma perdurat. Iam vero quam sit inane quam futile nobilitatis nomen, quis non videat? Quae si ad claritudinem refertur, aliena est. Videtur namque esse nobilitas quaedam de meritis veniens laus parentum. Quod si claritudinem praedicatio facit, illi sint clari necesse est qui praedicantur. Quare splendidum te, si tuam non habes claritudinem, aliena claritudo non efficit. Quod si quid est in nobilitate bonum, id esse arbitror solum, ut imposita nobilibus necessitudo videatur ne a maiorum virtute degenerent.

s. ad conscientiam · disputavi · popularem

Omne hominum genus in terris
simili surgit ab ortu.
Unus cuncta ministrat.
Unus enim rerum pater est.
Ille dedit Phoebo radios,
dedit et cornua lunae,
ille homines etiam terris
dedit et sidera caelo,
hic clausit membris animos
celsa sede petitos.
Mortales igitur cunctos
edit nobile germen.
Quid genus et proavos strepitis?
Si primordia vestra
auctoremque deum spectes,
nullus degener exstat,
ni vitiis peiora fovens
proprium deserat ortum.

Quid autem de corporis voluptatibus loquar, quarum appetentia quidem plena est anxietatis, satietas vero poenitentiae? Quantos illae voluptates morbos refert, quam intolerabiles dolores quasi quendam fructum nequitiae fruentium solent

referre compendium? Quarum motus quid habeat iocunditatis ignoro;
tristes vero esse voluptatum exitus quisquis reminisci libidinum suarum
volet intelliget. Que si beatos explicare possunt, nichil
cause est quin pecudes quoque beate esse dicantur. Quarum omnis ad
explendam corporalem lacunam festinat intentio. Honestissima
quidem coniugis foret liberorumque iocunditas, sed nimis e natura
dictum est nescio quem filios invenisse tortores. Quorum quam sit
mordax quecumque condicio, neque alias expertum te neque nunc
anxium necesse est admonere. In quo Euripidis mei senten-
tiam approbo, qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.

Habet hoc voluptas omnis.
Stimulis agit fruentes. Fugit et nimis tenaci
Apiumque par volantum. Ferit icta corda morsu.
Ubi grata mella fudit:

Nichil igitur dubium est quin hec ad beatitudinem vie devia quedam
sint. Nec perducere quemquam eo valeant ad quod se perducturas esse
promittunt. Quantis vero implicite malis sint brevissime mon-
strabo. Quid dicam? Negligentem pecuniam conaberis? Sed eripi-
es habenti. Dignitatibus fulgere velis? Danti supplicabis et qui preire
ceteros honore cupis, poscendi humilitate vilesces. Poten-
tiamne desideras? Subiectorum insidiis obnoxius periculis subia-
cebis. Gloriam petis? Sed per aspera quaeque distractus securus esse desistis.
Voluptariam vitam degas? Sed quis non spernat atque abiciat vili-
ssime fragilissimeque rei corporis servum? Iam vero qui bona pre se corporis
ferunt, quam exigua quam fragili possessione nituntur. Num enim
elephantes mole, tauros robore superare poteritis? Num
tigres velocitate prohibitis? Respicite celi spacium, firmitu-
dinem, celeritatem et aliquando desinite vilia mirari. Quod quidem celum
non his potius est quam sua qua regitur ratione mirandum. Forme
vero nitor ut rapidus est, ut velox et vernalium flores

21

fugatior. Quod si ut Aristoteles ait lynceis oculis homines uterentur, ut eorum visus obstantia penetraret, nonne introspectis visceribus illud Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus turpissimum videretur? Igitur te pulcrum videri non tua natura sed oculorum spectantium reddit infirmitas. Sed estimate quam vultis nimio corporis bona, dum sciatis hoc quodcumque miramini triduane febris igniculo dissolvi posse. Ex quibus omnibus illud redigere in summam licet, quod hec que nec prestare que pollicentur bona possunt nec omnium bonorum congregatione perfecta sunt, ea nec ad beatitudinem quasi quidam calles ferunt nec beatos ipsa perficiunt.

Heu quam miseros tramite devios
Abducit ignorantia.
Non aurum in viridi queritis arbore
Nec vite gemmas carpitis,
Non altis laqueos montibus abditis
Ut pisce ditetis dapes,
Nec vobis capreas si libeat sequi
Tyrrhena captatis vada.
Ipsos quin etiam fluctibus abditos
Norunt recessus equoris,
Que gemmis niveis unda feracior
Vel que rutilantis purpure,
Nec non que tenero pisce vel asperis
Prestent echinis litora. bonum
Sed quonam lateat quod cupiunt bonum
Nescire ceci sustinent,
Et quod stelliferum transabiit polum
Tellure demersi petunt.
Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
Opes honores ambiant,
Et cum falsa gravi molle paraverint
Tum vera cognoscant bona.

Hactenus mendacis forme felicitatem ostendisse suffecerit, quam si perspicaciter intueris, ordo est deinceps que sit vera monstrare. Atqui video inquam nec opibus sufficientiam nec regnis potentiam nec reverentiam dignitatibus nec celebritatem gloria nec leticiam voluptatibus posse contingi. An etiam causas cur id ita sit deprehendisti? Tenui quidem veluti rimula mihi videor intueri. Sed ex te apertius cognoscere malim. Atqui promptissima ratio est. Quod enim simplex est indivisumque natura, id error humanus separat et a vero atque perfecto ad falsum imperfectumque traducit. An tu arbitraris quod nichilo in-

dignitate egere potentia. Minime inquam. Recte tu quidem.
Nam si quid est quod in ulla re inbecillioris ualentie sit. in hac re
presidio necesse est ut egeat alieno. Ita est inquam. Igitur sufficientie
potentieque una est eademque natura. Sic uidetur. Quod uero huiusmodi sit sper
nendumne esse censes. An rerum omnium uenatione dignissimum.
At hoc inquam nec dubitari quidem potest. Addamus igitur sufficien
tie potentieque reuerentiam. ut hec tria unum esse iudicemus.
addamus si quidem uera uolumus confiteri. Quid uero inquid obscurumne
hoc atque ignobile censes esse. An omni celebritate clarissimum.
Considera uero ne quod nichilo indigere quod potentissimum quod hono
re dignissimum esse concessum est egere claritudine quam
sibi prestare non possit. atque ob id aliqua ex parte uideatur
abiectius. Non possum inquam quin hoc uti est ita et celeberrimum esse con
fitear. Consequens igitur est ut claritudinem superioribus tribus
nichil differre fateamur. Consequitur inquam. Quod igitur nullius
egeat alieni quod suis cuncta uiribus possit. Quod sit clarum atque
reuerendum. Nonne hoc etiam constat esse letissimum. Sed unde
huic inquam tali meror ullus obrepat. ne cogitare quidem
possum. Quare plenum esse letitie si quidem superiora manebunt.
necesse est confiteri. Atque illud quoque per eadem necessarium est suf
ficientie. potentie. claritudinis reuerentie. Iocunditatis nomina
quidem esse diuersa. Nullo modo discrepare in substantia. Neces
se est inquam. Hoc igitur quod est unum simplexque natura prauitas humana
dispertit. Et dum rei que partibus caret partem conatur adipi
sci. nec portionem que nulla est nec ipsam quam minime affectat
assequitur. Quonam inquam modo. Qui diuitias inquid petit penu
rie fuga de potentia nichil laborat. uilis obscurus esseque
mauult. multas etiam sibi naturales quoque subtrahit uo
luptates. ne pecuniam quam parauit amittat. Sed hoc modo
nec sufficientia quidem contingit ei quem ualentia deserit.

quem molestia pungit. quem uilitas abicit. quem recondit
obscuritas? Qui uero solum posse desiderat. profligat opes. de
spicit uoluptates. honoremque potentia carentem. gloriam quoque
nichil pendit. Sed hunc quoque quam multa deficiant uides.
Fit enim ut aliquando necessariis egeat. ut anxietatibus mordeatur.
Cumque hec depellere nequeat. etiam id quod maxime petebat potens
esse desistit. Similiter ratiocinari de honoribus. gloria. uo
luptatibus licet. Nam cum unumquodque horum idem quod cetera sit.
Quisquis horum aliquid sine ceteris petit. Nec illud quidem quod desi
derat apprehendit. Quid igitur inquam si quis cuncta simul cupiat
adipisci? Summam quidem ille beatitudinis uelit. Sed num in his eam
reperiet que demonstrauimus id quod pollicentur non posse conferre? Mi
nime inquam. In his igitur que singula quedam expetendorum prestare
creduntur, beatitudo nullo modo uestiganda est. Fateor inquam et hoc
nichil dici uerius potest. Habes igitur inquit et formam false felici
tatis et causas. Deflecte nunc in aduersum mentis intuitum. ibi
enim ueram quam promisimus statim uidebis. Atqui hec inquam uel ceco
perspicua est. Eamque tu paulo ante monstrasti dum false cau
sas aperire conaberis. Nam nisi fallor ea uera est et perfecta feli
citas que sufficientem potentem reuerendum celebrem letum
que perficiat. Atque ut me interius animaduertisse cognoscas. Que
unum horum quoniam idem cuncta sunt ueraciter prestare potest. hanc esse ple
nam esse beatitudinem sine ambiguitate cognosco. O te alumpne
hac opinione felicem si quidem hoc inquit adieceris. Quidnam
inquam. Essene aliquid in his mortalibus caducisque rebus pu
tas quod huiusmodi statum possit afferre? Minime inquam
puto idque a te nichil ut amplius desideretur ostensum est. Hec
igitur uel imagines ueri boni uel imperfecta quedam bona dare
mortalibus uidentur. uerum autem atque perfectum bonum conferre non
possunt. Assentior inquam. Quoniam igitur agnouisti que uera

illa sit, que aut beatitudinem imitantur. nunc superest ut unde hec
petere possis agnoscas. Id quidem inquam iam dudum uehementer expecto.
Sed cum ut in timeo platoni inquit nostro placet in minimis quoque
rebus diuinum presidium debeat implorari. Quid nunc faciendum censes
ut illius summi boni sedem reperire mereamur. Inuocandum inquam omnium
rerum patrem, quo pretermisso nullum rite fundatur exordium. Recte inquit
ac simul ita modulata est.

O qui perpetua mundum ratione gubernas
Terrarum celique sator qui tempus ab euo ire iubes. stabilisque ma
nens das cuncta moueri.
Quem non externe pepulerunt fingere cause.
Materie fluitantis opus. uerum insita summi. forma superno.
forma boni liuore carens tu cuncta ducis ab exemplo. pulchrum pul
cherrimus ipse.
Mundum mente gerens similique in imagine formans.
Perfectasque iubens perfectum absoluere partes.
Tu numeris elementa ligas. ut frigora flammis.
Arida conueniant liquidis ne purior ignis.
Euolet aut mersas deducant pondera terras.
Tu triplicis mediam nature cuncta mouentem.
Connectens animam per consona membra resoluis.
Que cum secta duos motum glomerauit in orbes.
In semet reditura meat. mentemque profundam.
Circuit. et simili conuertit imagine celum.
Tu causis animas paribus uitasque minores prouehis. et leuibus sub
limes curribus aptans. igne reuerti.
In celum terramque seris quas lege benigna ad te conuersas reduci facis.
Da pater augustam menti conscendere sedem. da fontem lustrare boni. da luce
In te conspicuos animi defigere uisus. reperta.
Dissice terrene nebulas et pondera molis.

Atque tuo splendore mica. tu namque serenum.
Tu requies tranquilla piis. te cernere finis.
Principium. vector. dux. semita. terminus idem.

Quoniam igitur que sit imperfecti que et perfecti boni forma vidisti. nunc
demonstrandum reor quonam hec felicitatis perfectio constituta
sit. In quo illud primum arbitror inquirendum. an aliquod huiusmodi
bonum quale paulo definisti. in rerum natura possit existere. ne nos
preter rei subiecte veritatem cassa cogitationis imago decipiat.
Sed quin existat. sitque hoc veluti quidam omnium fons bonorum ne-
gari nequit. Omne enim quod imperfectum esse dicitur id imminutione perfecti im-
perfectum esse perhibetur. Quo fit ut si in quolibet genere imperfectum quid
videatur. in eo perfectum quoque aliquid esse necesse sit. Etenim perfectione
sublata. unde illud quod imperfectum perhibetur extiterit. ne fingi quidem potest.
Neque enim ab diminutis inconsummatisque natura rerum cepit exordium.
sed ab integris absolutisque procedens. in hec extrema atque effe-
ta dilabitur. Quod si uti paulo ante monstravimus. est quedam boni fragilis
imperfecta felicitas. esse aliquam solidam perfectamque non potest dubitari.
Firmissime inquam verissimeque conclusum est. Quo vero inquit
habitet. ita considera. Deum rerum omnium principem bonum esse communis
humanorum conceptio probat animorum. Nam cum nichil deo melius excogi-
tari queat. id quo melius nichil est bonum esse quis dubitet.
Ita vero bonum esse deum ratio demonstrat. ut perfectum quoque in
eo esse convincat. Nam ni tale sit. rerum omnium princeps esse non
poterit. Erit enim eo prestantius aliquid perfectum possidens bonum.
quod hoc prius atque antiquius esse videatur. Omnia namque perfecta minus in-
tegris priora claruerunt. Quare ne in infinitum ratio prodeat. con-
fitendum est summum deum summi perfectique boni esse plenissi-
mum. Sed perfectum bonum veram esse beatitudinem constituimus. ve-
ram igitur beatitudinem in summo deo sitam esse necesse est. Accipio inquam
nec est quod contradici ullo modo queat. Sed queso inquit te vide quam id sancte

modo

quale

atque inviolabiliter perhibes. quod boni summi summum esse deum plenissi-
mum. Quo in modo inquam? Ne hunc rerum omnium patrem illud summum bonum
quo plenus esse perhibetur vel extrinsecus accepisse vel ita naturaliter habere
presumas, quasi habentis dei habiteque beatitudinis diversam cogites esse
substantiam. Nam si extrinsecus acceptum putes presstantius id quod dederit
eo quod acceperit existimare possis. Sed hunc esse rerum omnium precellentis-
simum dignissime confitemur. Quod si natura quidem inest. sed est ratione diversum. cum
de rerum principe loquamur deo. fingat qui potest quis hec diversa coniunxerit. Postre-
mo a qualibet re diversum est. id non est illud a quo intelligitur esse diversum. Quare quod a sum-
mo bono diversum est sui natura id summum bonum non est. quod nefas est de eo cogitare.
quo nichil constat esse prestantius. Omnino enim nullius rei natura suo principio meli-
or poterit existere. Quare quod omnium principium sit. id etiam sui substantia summum bonum esse
verissima ratione concluserim. Rectissime inquam. Sed summum bonum beatitu-
dinem esse concessum est. Ita est inquam. Igitur inquit deum esse ipsam beatitudinem
necesse est confiteri. Nec propositis inquam prioribus refragari queo. et
illis hoc illatum consequens esse perspicio. Respice inquit. An hinc quoque
idem firmius approbetur. quod duo summa bona que a se diversa sint esse non possunt.
Etenim que discrepant bona non esse alterum quod sit alterum liquet. Quare neutrum
poterit esse perfectum. cum alterutri alterum deest. Sed quod perfectum non sit id
summum non esse manifestum est. Nullo igitur modo que summa sunt bona ea possunt esse di-
versa. Atqui et beatitudinem et deum summum esse bonum collegimus. Quare
ipsam necesse est summam esse beatitudinem que sit summa divinitas. Nichil
inquam nec re ipsa verius nec ratiocinatione firmius nec deo dignius concludi
potest. Super hec inquit igitur veluti geometre solent demonstra-
tis propositis aliquid inferre que porismata ipsi vocant. ita ego
quoque tibi veluti corollarium dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt
homines beati. beatitudo vero est ipsa divinitas. divinitatis adeptione beatos
fieri manifestum est. Sed uti iustitie adeptione iusti. sapientie
sapientes fiunt. ita divinitatem adeptos deos fieri simili ratione
necesse est. Omnis igitur beatus deus. Sed natura quidem unus. participatione

uero nichil prohibet esse quam plurimos. Et pulcherrimum inquam hoc atque
preciosum. siue porisma siue corollarium uocari mauis.
Atque hoc quoque pulcherrimum est. quod his annectendum esse ratio
persuadet. Quid inquam. Cum multa inquit beatitudo continere ui-
deatur. utrumne hec omnia unum ueluti corpus beatitudinis quadam par-
tium uarietate coniungat. an sit eorum aliquid quod beatitudinis
substantiam compleat. Ad hoc uero cetera referantur. Vellem inquam
id ipsarum rerum commemoratione patefaceres. Nonne inquit beati-
tudinem bonum esse censemus. Ac summum quidem inquam. Addas inquit
quod hoc omnibus licet. Nam eadem sufficientia summa est. eadem sum-
ma potentia reuerentia quoque claritas ac uoluptas. beatitudo esse
iudicatur. Quid igitur. hecine omnia bonum. sufficientia pote-
tia ceteraque ueluti quedam beatitudinis membra sunt. an ad bonum ueluti ad uer-
ticem cuncta referuntur. Intelligo inquam quid inuestigandum
proponas. sed quid constituas audire desidero. Cuius discretionem
rei sic accipe. Si omnia beatitudinis membra forent. a se quoque inuicem
discreparent. Hec est enim partium natura. ut unum corpus diuersa componat.
Atqui hec omnia idem esse monstrata sunt. Minime. Minime igitur membra sunt.
23 Alioquin ex uno membro beatitudo uidebitur esse coniuncta. quod fieri ne-
quit. Id quidem inquam dubium non est. sed id quod restat expecto. Ad bonum
uero cetera referri palam est. Idcirco enim sufficientia petitur quoniam
bonum esse iudicatur. idcirco potentia. quoniam quoque esse creditur bonum.
Idem de reuerentia. claritudine. iocunditate coniectare licet.
Omnium igitur expetendorum summa atque causa bonum est. Quod enim
neque re neque similitudine ullum in se retinet bonum. id expe-
ti nullo modo potest. Contraque etiam que natura bona non sunt. tamen si esse ui-
deantur. quasi uera bona sint appetuntur. Quo fit uti summa car-
do atque causa expetendorum omnium bonitas esse iure credatur. Cuius uero
causa quid expetitur id uidetur maxime optari. ueluti si salutis causa
quispiam uelit equitare. non tam equitandi motum desiderat quam salutis

effecti. Cuncta quae boni gratia petuntur, non illa potius quam bonum
ipsum desideratur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur beatitudinem esse
concessimus. Quare sic quoque sola quaeritur beatitudo. Ex quo liquido ap-
paret ipsius boni et beatitudinis unam atque eandem esse substantiam.
Nihil video cur dissentire quispiam possit. Sed deum veramque beat-
itudinem unum atque idem esse monstravimus. Ita, inquam. Securo
igitur concludere licet dei quoque in ipso bono nec usquam alio sitam
esse substantiam.

Huc omnes pariter venite capti,
Quos ligat fallax improbis catenis
Terrenas habitans libido mentes.
Haec erit vobis requies laborum,
Hic portus placida manens quiete,
Hoc patens unum miseris asylum.
Non quicquid Tagus aureis arenis
Donat aut Hermus rutilante ripa
Aut Indus calido propinquus orbi
Candidis miscens virides lapillos,
Illustrat aciem, magisque caecos
In suas condunt animos tenebras.
Hoc quicquid placet excitatque mentes
Infimis tellus aluit cavernis.
Splendor quo regitur vigetque caelum, — solidat splendor divinus
Vitat obscuras animae ruinas.
explicat — Hanc quisquis poterit notare lucem,
Candidos radios negabit. Confiteor.

Assentior, inquam; cuncta enim firmissimis nexa rationibus
constant. Tum illa: Quanti, inquit, aestimabis si bonum ipsum quid
sit agnoveris? Infinito, inquam, si quidem mihi pariter deum quoque
qui bonum est continget agnoscere. Atqui hoc verissima, inquit,

in unione perfectam. Maneat inquit quod paulo ante sit
conclusa. Manebit. Nonne inquit monstravimus ea que ap
petuntur pluribus. ideo vera perfectaque bona non esse. quoniam a se in
vicem discreparent. Cumque alteri abesset alterum. plenum absolu
tumque bonum afferre non posse. Tum vero autem verum bonum fieri
cum in unam veluti formam atque efficientiam colliguntur. ut que suffi
entia est eadem sit potentia. reverentia. claritas. atque iocun
ditas. Nisi vero unum atque idem omnia sint. nichil habere. quo
inter expetenda numerentur. Demonstratum est inquam. Nec
dubitari ullo modo potest. Que igitur cum discrepant. minime
bona sunt. cum vero unum esse ceperint bona fiunt. Nonne hec ut bona
sint unitatis contingit fieri adeptione. Ita inquam videtur.
Sed omne quod bonum est boni participatione bonum esse concedis. An
minime. Ita est. Oportet igitur idem esse unum atque bonum. simili
ratione concedas. Eadem namque substantia est eorum. quorum naturaliter
non est diversus effectus. Negare inquam nequeo. Nostine igitur
inquit omne quod est tamdiu manere atque subsistere quamdiu sit unum.
sed interire atque dissolvi pariter. cum unum esse destiterit. Quonam
modo. Ut in animalibus inquit cum in unum coeunt. ac permanent anima
corpusque id animal vocatur. Cum vero hec unitas utriusque separatione
dissolvitur interire nec iam esse animal liquet. Ipsum quoque corpus
cum in una forma membrorum coniunctione permanet. humana visitur species.
At si distribute segregateque partes corporis distraxerint uni
tatem. desinit esse quod fuerat. Eoque modo percurrenti cetera procul du
bio patebit subsistere unumquodque. dum unum est. Cum vero unum esse
desinit interire. Consideranti inquam mihi plura minime
aliud videtur. Estne igitur inquit quod inquantum naturaliter
agat relicta subsistendi appetentia venire ad interitum
corruptionemque desideret. Si animalia inquam considerem.
que habent aliquam volendi nolendique naturam nichil invenio

q nullis.

que nullis extra cogentibus abiciant manendi intentionem
et ad interitum sponte festinent. Omne namque animal tueri salutem
laborat, mortem vero perniciemque devitat. Sed quid de herbis
arboribusque, quid de inanimatis omnino consentiam rebus prorsus du
bito. Atqui non est quod de hoc quoque possis ambigere, cum herbas atque
arbores intuearis primum sibi convenientibus innasci locis, ubi in
quantum earum natura queat, cito exarescere atque interire non possunt.
Nam aliae quidem campis aliae montibus oriuntur, alias ferunt paludes, aliae
saxis haerent, aliarum fecundae sunt steriles harenae, quas si in alia quis
piam loca transferre conetur, arescant. Sed dat cuique natura quod convenit et
ne dum manere possunt intereant elaborat. Quid dicam quod omnes velut in
terras ore demerso trahunt alimenta radicibus ac per medullas
robur corticemque diffundunt? Quid quod mollissimum quodque sicuti
medulla est interiore semper sede reconditur, extra vero quadam ligni firmi
tate, ultimus autem cortex adversum caeli intemperiem quasi mali patiens
defensor opponitur? Iam vero quanta est naturae diligentia, ut cuncta semi
ne multiplicato propagentur? Quae omnia non modo ad tempus manendi verum
generatim quoque quasi in perpetuum permanendi veluti quasdam machi
nas esse quis nesciat? Ea etiam quae inanimata esse creduntur, nonne quod suum
quaeque simili ratione desiderant? Cur enim flammas quidem sursum levi
tas vehit, terras vero deorsum pondus deprimit, nisi quod haec singulis lo
ca motionesque conveniunt? Porro autem quod cuique consentaneum est,
id unumquodque conservat, sicuti ea quae sunt inimica corrumpunt. Iam
vero quae dura sunt ut lapides, adhaerent tenacissime partibus
suis, et ne facile dissolvantur resistunt. Quae vero liquentia ut
aer atque aqua, facile quidem dividentibus cedunt, sed cito in ea
rursus a quibus sunt abscisa relabuntur. Ignis vero refugit omnem
sectionem. Neque nunc de voluntariis animae cognoscentis mo
tibus, sed de naturali intentione tractamus. Sicuti est quod acceptas escas
sine cogitatione transigimus, quod in sompno spiritum ducimus nescientes.

Nam nec in animalibus quidem manendi amor ex anime uolunta-
tibus [erased] ex nature principiis (uerum) uenit. Nam sepe mortem co-
gentibus causis quam natura reformidat uoluntas am-
plectitur. Contraque illud quo solo mortalium rerum durat
diuturnitas, gignendi opus quod natura semper appetit, interdum
coheret uoluntas. Adeo hec sui caritas non ex animali motione
sed ex naturali intentione procedit. Dedit enim prouidentia creatis
a se rebus hanc uel (maximam) manendi causam, ut quoad possunt na-
turaliter manere desiderent. Quare nichil est quod ullo modo queat
dubitare cuncta que sunt appetere naturaliter constantiam permanendi,
deuitare perniciem. Confiteor inquam nunc me
indubitato cernere que dudum incerta uidebantur. Quod
autem inquit subsistere ac permanere appetit id unum esse desiderat.
Hoc enim sublato ne esse quidem cuiquam permanebit. Verum est inquam.
Omnia igitur inquit unum desiderant. Consensi. Sed unum id ipsum
monstrauimus esse quod bonum est. Ita quidem. Cuncta igitur bonum petunt,
quod quidem ita describas licet ipsum bonum esse quod desideretur ab omnibus.
Nichil inquam uerius excogitari potest. Nam uel ad nichil unum cuncta
referuntur et uno ueluti uertice destituta sine rectore fluitabunt, aut si quid est ad quod uniuersa festinant id erit
omnium summum bonorum. Et illa nimium inquit (siquid) o alumpne letor. Ipsam
enim medie ueritatis notam mente fixisti. Sed in hoc illud patuit
tibi quod ignorare te paulo ante dicebas. Quid inquam.
Quis esset inquit rerum omnium finis. Is est profecto quod desideratur
ab omnibus, quod quia bonum esse collegimus oportet rerum omnium
finem bonum fateamur esse.

Quisquis profunda mente uestigat uerum
Cupitque nullis ille deuiis falli,
In se reuoluat intimi lucem uisus
Longosque in orbem cogat inflectens motus

Animumque docebit quod extra molitur
Suis retrusum possidere thesauris.
Dudum quod atra texit erroris nubes
Lucebit ipso perspicacius phebo.
Non omne namque mente depulit lumen
Obliviosam corpus invehens molem.
Heret profecto semen introrsum veri
Quod excitatur ventilante doctrina.
Nam cur rogati sponte recta censetis
Ni mersus alto viveret fomes corde.
Quod si platonis musa personat verum.
Quod quisque discit immemor recordatur.

Tum ego platoni inquam vehementer assentior. Nam me horum iam secundo commemoras. Primum quod memoriam corporea contagione dehinc cum meroris mole pressus amisi. Tum illa. Si priora inquit concessa respicias, ne illud quidem longius aberit quin recorderis, quod te dudum nescire confessus es. Quid inquam. Quibus ait gubernaculis mundus regatur. Memini inquam me inscitiam meam fuisse confessum. Sed quid afferas licet iam prospiciam, planius tamen ex te audire desidero. Mundum inquit hunc deo regi paulo ante minime dubitandum putabas. Nec nunc quidem arbitror inquam nec unquam dubitandum putabo. Quibusque in hoc rationibus accedam breviter exponam. Mundus hic ex tam diversissimis contrariisque partibus in unam formam minime convenisset. nisi unus esset qui tam diversa coniungeret. Coniuncta vero naturarum ipsa diversitas invicem discors dissociaret atque divelleret. nisi unus esset qui quod nexuit contineret. Non tam vero certus nature ordo procederet. nec tam dispositos motus locis, temporibus, efficientia, spatiis, qualitatibus explicaret. nisi unus esset qui has mutationum varietates manens ipse disponeret. Hoc quicquid est quo condita manent atque agitantur usitato cunctis vocabulo deum nomino. Tum illa. Cum hec inquit ita sentias. parvam mihi restare operam puto. ut felicitatis compos. patriam sospes revisas.

2

Sed que composuimus intueamur. Nonne in beatitudine sufficien
tiam numeravimus deumque beatitudinem ipsam esse concessimus. Ita
quidem. Et ad mundum igitur regendum nullis extrinsecus amini
culis deus indigebit. Alioquin si quo egeat plenam sufficien
tiam non habebit. Id inquam ita est necessarium. Per se igitur solum cuncta
disponit. Negari inquam nequit. Atqui deus ipsum bonum esse mon
stratus est. Memini inquam. Per bonum igitur ipsum igitur cuncta disponit
siquidem per se regit omnia. quem esse bonum consensimus. Et veluti qui
dam clavus. atque gubernaculum. quo mundana machina sta
bilis atque incorrupta servatur. Vehementer assentior inquam.
et id te paulo ante dicturam tenui licet suspicione prospexi.
Credo inquit iam enim ut arbitror vigilantius ad cernenda vera
oculos deducis. Sed quod dicam minus ad contuendum patet. Quid inquam.
Cum deus inquit omnia bonitatis clavo gubernare iure credatur ea
demque omnia sicuti docui ad bonum naturali intentione festinent
26 num dubitari potest quin voluntaria regantur. seque ad dispo
nentis nutum veluti convenientia contemperataque rectori spon
te convertant. Ita inquit necesse est. nec beatum regimen esse videretur.
siquidem detractantium iugum foret. non obtemperantium salus.
Nichil igitur est quod naturam servans deo contraire conetur. Nichil inquam.
Quod si conetur ait. num tandem proficiet quicquam adversus eum
quem iure beatitudinis potentissimum esse concessimus. Prorsus ni
chil valeret inquam. Non est igitur aliquid quod summo huic bono vel
velit. vel possit obsistere. Non inquam arbitror. Est igitur inquit
summum bonum. quod regit cuncta fortiter. suaviterque disponit.
quia Tum ego inquam me non modo ea que conclusa sunt summa rationum. verum
multo magis hec ipsa quibus uteris verba delectant. ut tandem aliquando
stultitiam magna lacerantem sui pudeat. Accepisti inquit
in fabulis lacessentes celum gigantes. Sed illos quoque uti con
dignum fuit benigna fortitudo disposuit. Sed visne ra

tiones ipsas invicem collidamus? forsitan ex huiusmodi conflictatione
pulchra quedam veritatis scintilla prosiliat. Tuo inquam ar-
bitratu fiat. Deum inquit esse omnium potentem nemo dubitavit. Qui quidem
inquam mente consistat nullus prorsus ambiget. Qui vero est inquit
omnium potens nihil est quod ille non possit. Nihil inquam. Numquid deus ma-
lum facere potest? Minime inquam. Malum igitur nihil est inquit cum id fa-
cere ille non possit qui nihil non potest. Ludisne inquam me inextricabi-
lem labirinthum rationibus texens que nunc quidem qua egrediaris — ex parte
introeas, nunc vero quo introieris egrediare an mirabilem
quendam divine simplicitatis orbem complicas? Etenim paulo
ante a beatitudine incipiens eam summum bonum esse dicebas quam in
summo deo sitam loquebare. Ipsum quoque deum summum esse bonum plenam-
que beatitudinem disserebas. Ex quo neminem beatum fore nisi qui pari-
ter deus esset quasi munusculum (donum) dabas. Rursus ipsam boni formam dei
ac beatitudinis loquebaris esse substantiam, ipsumque unum id ipsum esse bo-
num dicebas quod ab omni rerum natura peteretur. Deum quoque bonitatis guber-
naculis universitatem regere disputabas, volentiaque cuncta
parere nec ullam esse mali naturam. Atque hec nullis extrinsecus sump-
tis sed ex altero altero fidem trahente insitis domesticisque proba-
tionibus explicabas. Tum illa minime inquit ludimus (fide) remque
omnium maximam dei munere quem dudum deprecabamur exegimus.
Ea est enim divine forma substantie ut neque in externa dilabatur nec in se
externum aliquid ipsa suscipiat sed sicut de ea Parmenides ait. — i. ille homo — tu autem in circulo sperae
~~[illegible]~~ — ducis multitudinem
(divina bonitas) orbem mobilem rotat dum se immobilem ipsa conservat. Quod si ratio-
nes quoque non extra petitas sed intra rei [illegible]
quam tractabamus ambitum collocatas agitavimus nihil est quod ammi-
rere cum Platone sanciente didiceris cognatos de quibus loquuntur (Boetius)
rebus oportere esse sermones.

Felix qui potuit boni. M. Fontem visere lucidum.

Felix qui potuit grauis
Terre soluere uincula.
Quondam funera coniugis
Vates treicius gemens
Postquam flebilibus modis
Siluas currere mobiles.
Amnes stare coegerat.
Iunxitque intrepidum latus
Seuis cerua leonibus.
Nec uisum timuit lepus
Iam cantu placidum canem.
Cum flagrantior intima
Feruor pectoris ureret.
Nec que cuncta subegerat
Mulceret dominum modi.
Immites superos querens.
Infernas adiit domos.
Illic blanda sonantibus
Cordis carmina temperans.
Quicquid precipuis dee
Matris fontibus auserat.
Quod luctus dabat impotens.
Quod luctum geminans amor
Deflet tenara commouens.
Et dulci ueniam prece
Vmbrarum dominos rogat.
Stupet tergeminus nouo
Captus carmine ianitor.
Que sontes agitant metu
Vltrices scelerum dee

Iam meste lacrimis madent.
Non yxionium caput
Velox precipitat rota.
Et longa siti perditus
Spernit flumina tantalus.
Vultur dum satur est modis.
Non traxit ticii iecur.
Tandem uincimur arbiter
Vmbrarum miserans ait.
Donamus comitem uiro.
Emptam carmine coniugem.
Sed lex dona coherceat.
Ne dum tartara liquerit
Fas sit lumina flectere.
Quis legem det amantibus.
Maior lex amor est sibi.
Heu noctis prope terminos
Orpheus euridicen suam
Vidit. perdidit. occidit.
Vos hec fabula respicit
Quicumque in superum diem
Mentem ducere queritis.
Nam qui tartareum in specus
Victus lumina flexerit.
Quicquid precipuum trahit
Perdit. dum uidet inferos.
Explicit tercius.
Explicit .iii. Incipit quartus.

Hec cum philosophia dignitate uultus et oris grauitate seruata
leniter suauiterque cecinisset, tum ego nondum penitus insiti meroris
oblitus intentionem dicere adhuc aliquid parantis abrupi. Et
o inquam ueri preuia luminis, que usque adhuc tua fudit oratio.
et sui speculatione diuina et tuis rationibus inuicta patuerunt.
eaque mihi etsi ob iniurie dolorem nuper oblita, non tamen hac
prius ignorata dixisti. Sed ea ipsa est uel maxima nostri me-
roris causa, quod cum rerum bonus rector existat, uel esse omnino mala possint.
uel impunita pretereant. Quod solum quanta dignum sit ammiratione
perspecto consideras. At huic aliud maius adiungitur. Nam imperan-
te florenteque nequitia, uirtus non solum premiis caret, uerum etiam sce-
leratorum pedibus subiecta calcatur et in locum facinorum suppli-
cia luit. Que fieri in regno scientis omnia sed bona tantum uolen-
tis dei, nemo satis potest non ammirari, non conqueri. Tum illa: Et esset in-
quit infiniti stuporis, omnibusque horribilius monstris, si uti tu
existimas, in tanti uelud patris familias dispositissima do-
mo uilia uasa colerentur, pretiosa sordescerent. Sed non ita est. Nam
si ea que paulo ante conclusa sunt inconuulsa seruantur, ipso de cuius
nunc regno loquimur auctore cognosces semper quidem potentes esse
bonos, malos uero abiectos semper atque inbecilles. Nec sine
pena umquam uitia, nec sine premio uirtutes. Bonis felicia, ma-
lis semper infortunata contingere. Multaque id genus que sopi-
tis querelis firma soliditate corroborent. Et quoniam uere for-
mam beatitudinis me dudum monstrante uidisti, quo etiam sita sit
agnouisti, decursis omnibus que premittere necessarium puto, ui-
am tibi que te domum reuehat ostendam. Pennas etiam tue menti quibus
se in altum tollere possit affigam, ut perturbatione depulsa sos-
pes in patriam meo ductu, mea semita, meis etiam uehicu-
lis reuertaris.

Sunt etenim pennae volucres mihi.
Que celsa conscendant poli.
Quas sibi cum velox mens induit.
Terras perosa despicit.
Aeris inmensi superat globum
Nubesque post tergum videt.
Quique agili motu calet etheris
Transcendit ignis verticem.
Donec in astriferas surgat domos.
Phebo que coniungat vias.
Aut comitetur iter gelidi senis.
Miles corusci syderis.
Vel quocumque micans nox pingitur
Recurrat astri circulum.
Polum relinquat extimum.
Dorsaque velocis premat etheris.
Compos verendi luminis.
Hic regum sceptrum dominus tenet.
Orbisque habenas temperat.
Et volucrem currum stabilis regit
Rerum coruscus arbiter.
Huc te si reducem referat via.
Quam nunc requiris inmemor.
Hec dices memini patria est mihi.
Hinc ortus. hic sistam gradum.
Quod si terrarum placeat tibi.
Noctem relictam visere.
Quos miseri torvos populi timent.
Cernes tyrannos exules.
Atque ubi iam exhausti fuerit satis.

Tum ego pape inquam ut magna promittis. nec dubito quin possis efficere. Tu modo quem excitaveris ne moreris. Primum igitur inquit bonis semper potentiam malos cunctis viribus esse desertos agnoscas licebit. Quorum quidem alterum demonstratur ex altero. Nam cum malum bonumque contraria sint si bonum potens esse constiterit liquet inbecillitas mali. At si fragilitas clarescat mali. boni firmitas nota est. Sed uti nostre sententie fides abundantior sit. alterutro calle procedam. Nunc hinc nunc inde proposita firmans. Duo sunt quibus omnis humanorum constat effectus. voluntas scilicet ac potestas. quorum si alterutrum desit. nichil est quod explicari queat. Deficiente etenim voluntate. ne aggreditur quidem quisque quod non vult. At si potestas absit. voluntas frustra sit. Quo fit. ut si quem videas adipisci velle quod minime adipiscatur. huic obtinendi quod voluerit defuisse valentiam dubitare non possis. Perspicuum est inquam. nec ullo modo negari potest. Quem vero effecisse quod voluerit videas. num etiam potuisse dubitabis. Minime. Quod vero quisque potest in eo validus. quod vero non potest in hoc inbecillis esse censendus est. Fateor inquam.

Meministine igitur in superioribus rationibus esse collectum. intentionem
omnem voluntatis humanae quae diversis studiis agitur ad beatitudinem
festinare. Memini inquam illud quoque esse demonstratum. Num recor
daris beatitudinem ipsum esse bonum. eoque modo cum beatitudo petitur ab
omnibus desiderari bonum. Minime inquam recordor. quoniam id me
moriae fixum teneo. Omnes igitur homines boni pariter ac mali indiscreta
intentione ad bonum pervenire nituntur. Ita inquam consequens est.
Sed certum est adeptione boni bonos fieri. Certum est. Adipiscuntur igitur
boni quod appetunt. Sic videtur. Mali vero si adipiscerentur quod appetunt
bonum. mali esse non possent. Ita est. Cum igitur utrique bonum petunt. sed hi
quidem adipiscantur. illi vero minime. num dubium est bonos quidem potentes
esse. quo mali sunt imbecilles. Quisquis inquam dubitat. nec rerum na
turam. nec consequentiam potest considerare rationum. Rursus si duo inquit
sint. quibus idem secundum naturam propositum sit. eorumque unus naturali officio id ipsum
agat. atque perficiat. Alter vero naturale illud officium minime admini
strare queat. Alio vero modo quam naturae conveniat. non quidem impleat propositum
suum. sed imitetur implentem. Quem vero horum valentiorem esse decernis.
Etsi coniecto inquam quid velis. planius tamen audire desidero. Ambulandi
inquit motum secundum naturam esse hominibus num negabis. Minime inquam.
Eiusque rei pedum officium esse naturale num dubitas. Nec hoc quidem
inquam. Si quis igitur pedibus incedere valens ambulet. aliusque cui hoc
naturale pedum desit officium manibus nitens ambulare conetur. quis
horum iure valentior existimari potest. Contexe inquam cetera.
Nam quin naturalis officii potens eo qui idem nequeat valentior
nullus ambigit. Sed summum bonum quod aeque malis bonisque propositum
est boni quidem naturali officio virtutum petunt. mali vero variam per cupiditatem
quod adipiscendi boni naturale officium non est. idem ipsum conantur adipi
sci. An tu aliter existimas. Minime inquam. Nam etiam quod est consequens
patet. Ex his enim quae concesserim. bonos quidem potentes. malos vero necesse est
esse imbecilles. Recte inquit praecurris. Idque uti medici sperare solent
indicium est erectae iam resistentisque naturae. Sed quoniam te ad intelligendum

potentissimum esse conspicio. Turbas coaceruabo rationum? Vide enim quanta
uitiosorum hominum pateat infirmitas, qui ne ad hoc quidem peruenire que-
unt ad quod eos naturalis ducit ac pene compellit intentio. Et quid si hoc
tam magno ac pene inuicto preeuntis nature desererentur auxilio? Con-
sidera uero quanta sceleratos homines habet impotentia. Neque enim leuia aut
ludicra premia petunt, que consequi atque obtinere non possunt, sed
circa ipsam rerum summam uerticemque deficiunt. Nec in eo miseris contingit
effectus quod solum dies noctesque moliuntur. In qua re bonorum uires
eminent. Sicut enim eum qui pedibus incedens ad eum locum usque pe-
uenire potuisset quo nichil ulterius peruium iaceret incessui, ambu-
landi potentissimum esse censeres, ita eum qui expetendorum finem
quo nichil ultra est apprehendit potentissimum necesse est iudicares.
Ex quo fit quod huic obiacet, ut idem scelesti omnibus uiribus uideantur
esse deserti. Cur enim relicta uirtute uitia sectantur? Inscitiane
bonorum? Sed quid eneruatius ignorantie cecitate? An sectanda
nouerunt? Sed transuersos eos libido precipitat. Sic quoque intemperantia
fragiles qui obluctari uitio nequeunt. An scientes uolentesque
bonum deserunt, ad uitia deflectunt? Sed hoc modo non solum poten-
tes esse sed omnino esse desinunt. Nam qui communem omnium que sunt
finem relinquunt pariter quoque esse desistunt. Quod quidem cuipiam
mirum forte uideatur, ut malos qui plures hominum sunt eosdem
non esse dicamus; sed ita sese res habet. Nam qui mali sunt eos malos esse non
abnuo, sed eosdem esse pure atque simpliciter nego. Nam uti cadauer
hominem mortuum dixeris, simpliciter uero hominem appellare non possis,
ita uitiosos malos quidem esse concesserim, sed esse absolute nequeam
confiteri. Est enim quod ordinem retinet seruatque naturam. Quod uero ab hac de-
ficit esse etiam quod in sua natura situm est derelinquit. Sed possunt, inquies,
mali. Ne ego quidem negauerim, sed hec eorum potentia non a uiribus sed ab im-
becillitate descendit. Possunt enim mala que minime ualerent
si in bonorum efficientia manere potuissent. Que possibilitas

eos evidenti nichil posse demonstrat. Ista inquit paulo ante col-
legimus malum nichil esse. Cum mala tantum possint, nichil posse im-
probos liquet. Perspicuum est. Atque ut intelligas quenam sit huius
potentie vis. summo nichil potentius esse paulo ante definivimus.
Ita est inquam. Sed idem inquit malum nequit. Minime. Est igitur
inquit aliquis qui omnia posse homines putet. Nisi quis insaniat, nemo.
Atqui idem possunt mala. Utinam quidem inquam non possent. Cum igitur bo-
norum tantum potens possit omnia, non vero queant omnia potentes etiam ma-
lorum, eosdem qui mala possunt minus posse manifestum est. Huc ac-
cedit quod omnem potentiam inter expetenda numerandam omniaque
expetenda referri ad bonum velud ad quoddam nature sue ca-
cumen ostendimus. Sed patrandi sceleris possibilitas referri
non potest. expetenda igitur non est. Atqui omnis potentia expetenda est. Liquet
igitur malorum possibilitatem non esse potentiam. Ex quibus omnibus bonorum
quidem potentia, malorum vero minime dubitabilis apparet in-
firmitas. Veramque illam platonis esse sententiam liquet. solos
quod desiderant facere posse sapientes. Improbos vero exercere
quidem quod libeat. quod vero desideret explere non posse. Faciunt enim quelibet.
dum per ea quibus delectantur id bonum quod desiderant se adepturos putant.
Sed minime adipiscuntur. quoniam ad beatitudinem probra non veniunt.

Quos vides sedere celso solii culmine reges.
Purpura claros nitente septos tristibus armis.
Ore torvo comminantes rabie cordis anhelos.
Detrahat si quis superbis vani tegmina cultus.
Iam videbit intus artas dominos ferre catenas.
Hic enim libido versat avidis corda venenis.
Hic flagellat ira mentem fluctus turbida tollens.
Meror aut captos fatigat aut spes lubrica torquet.
Ergo cum caput tot unum cernas ferre tyrannos.
Non facit quod optat ipse dominis pressus iniquis.

Vides ergo quanto in ceno probra volvantur. qua probitas luce resplendeat. In quo perspicuum est. numquam bonis premia. numquam sua sceleribus deesse supplicia. Rerum etenim que geruntur. illud quod propter unaqueque res geritur eiusdem rei premium esse non iniuria videri potest. uti currendi in stadio. propter quam curritur iacet premium corona. Sed beatitudinem esse idem ipsum bonum. propter quod omnia geruntur ostendimus. Est ergo humanis actibus ipsum bonum veluti premium commune propositum. Atqui hoc a bonis non potest separari. Neque enim bonus ulterius iure vocabitur qui careat bono. Quare probos mores sua premia non relinquunt. Quantumlibet ergo seviant mali. sapienti tamen corona non decidet. non arescet. Neque enim probis animis proprium decus aliena decerpit improbitas. Quod si extrinsecus accepto letaretur. poterat hoc vel alius quispiam. vel ille etiam qui contulisset auferre. Sed quoniam id sua cuique probitas confert. tunc suo premio carebit cum probus esse desierit. Postremo cum omne premium idcirco appetatur quoniam bonum esse creditur. quis boni compotem premii indicet expertem? At cuius premii? Omnium pulcherrimi maximique. Memento itaque corollarii illius quod paulo ante precipuum dedi. ac sic collige. Cum ipsum bonum sit beatitudo. bonos omnes eo ipso quod boni sint fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt. deos esse convenit. Est igitur premium bonorum quod nullus deterat dies. nullius minuat potestas. nullius fuscet improbitas. deos fieri. Que cum ita sint. de malorum quoque inseparabili pena. dubitare sapiens nequeat. Nam cum bonum malum item pene atque premium adversa fronte dissideant. que in boni premio videmus accidere. eadem necesse est in mali pena contraria parte respondeant. Sic ergo probis probitas ipsa fit premium. ita improbis nequitia ipsa supplicium est. Iam vero quisquis afficitur pena malo se affectum esse non dubitat. Si igitur sese ipsi extimare velint. possuntne sibi supplicii expertes videri? Quos omnium malorum extrema nequitia non afficit modo. verum etiam vehementer inficit. Vide autem ex adversa parte bonorum que pena improbos comitetur. Omne namque quod sit unum esse. ipsumque unum bonum esse paulo ante didicisti. cui consequens est. ut omne quod sit. id etiam bonum esse videatur. Hoc igitur modo quicquid a bono deficit esse desistit. Quo fit ut mali desinant esse

quod fuerat. Sed fuisse homines adhuc ipsa humani corporis reliqua species ostentat. Quare versi in malitiam humanam quoque amisere naturam. Sed cum ultra homines quemque provehere sola probitas possit, necesse est ut quos ab humana condicione deiecit, infra hominis meritum detrudat improbitas. Evenit igitur ut quem transformatum vitiis videas hominem estimare non possis. Avaritia fervet alienarum opum violentus ereptor? lupi similem dixeris. Ferox atque inquies linguam litigiis exercet? cani comparabis. Insidiator occultus surripuisse fraudibus gaudet? vulpeculis exequetur. Ire intemperans fremit? leonis animum gestare credatur. Pavidus ac fugax non metuenda formidat? cervis similis habeatur. Segnis ac stupidus torpet? asinum vivit. Levis atque inconstans studia mutat? nichil avibus differt. Fedis immundisque libidinibus immergitur? sordide suis voluptate detinetur. Ita fit ut qui probitate deserta homo esse desierit, cum in divinam condicionem transire non possit, vertatur in beluam.

Vela Naritii ducis
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insule.
Pulcra qua residens dea
Solis edita semine
Miscet hospitibus novis
Tacta carmine pocula.
Quos ut in varios modos
Vertit herbipotens manus,
Hunc apri facies tegit,
Ille Marmarice leo
Dente crescit et unguibus;
Hic lupis nuper additus,
Flere dum parat, ululat;
Ille tigris ut Indica
Tecta mitis obambulat.
Sed licet variis malis
Numen Arcadis alitis
Obsitum miserans ducem
Peste solverit hospitis,
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant,
Iam sues Cerealia
Glande pabula verterant
Et nichil manet integrum
Voce corpore perditis.
Sola mens stabilis super
Monstra que patitur gemit.

O levem nimium manum.
Nec potentia gramina.
Membra quae valeant licet.
Corda vertere non valent.
Intus est hominum vigor
Arce conditus abdita.
Haec venena potentius.
Detrahunt hominem sibi.
Dira quae penitus meant.
Nec nocentia corpori.
Mentis vulnere saeviunt.

Tum ego fateor inquam. nec iniuria dici video vitiosos tametsi humani corporis speciem servent in beluas tamen animorum qualitate mutari. sed quorum atrox scelerataque mens bonorum pernicie saevit. id ipsum eis licere noluissem. Nec licet inquit uti convenienti loco monstrabitur. Sed tamen si id ipsum quod eis licere creditur auferatur magna ex parte sceleratorum hominum poena relevetur. Etenim quod incredibile cuiquam forte videatur. infeliciores esse necesse est malos. cum cupita perfecerint. quam si ea quae cupiunt implere non possint. Nam si miserum est voluisse prava. potuisse miserius est. sine quo voluntatis miserae langueret effectus. Itaque cum sua singulis miseria sit. triplici infortunio necesse est urgeantur. quos videas scelus velle. posse. perficere. Accedo inquam. sed uti hoc infortunio cito careant patrandi sceleris possibilitate deserti vehementer exopto. Carebunt inquit. ocius quam vel tu forsitan velis vel illi sese aestiment esse carituros. Neque enim est aliquid in tam brevibus vitae metis ita serum quod exspectare longum immortalis praesertim animus putet. Quorum magna spes et excelsa facinorum machina. repentino atque insperato saepe fine destruitur. Quod quidem illis miseriae modum statuit. Nam si nequitia miseros facit. miserior sit necesse est diuturnior nequam. Quos infelicissimos esse iudicarem. si non eorum malitiam saltem mors extrema finiret. Etenim si de pravitatis infortunio vere conclusimus. infinitam liquet esse miseriam quam esse constat aeternam. Tum ego mira quidem inquam. et concessu difficilis illatio. sed his eam quae prius concessa sunt nimium convenire cognosco. Recte inquit aestimas. Sed qui conclusioni accedere durum

no

putat. equum est. uel falsum aliquid precessisse demonstret. uel collocati
onem propositionum non esse efficacem necessarie conclusionis ostendat.
alioquin concessis precedentibus nichil prorsus est quod de illatione causetur.
Nam hoc quoque quod dicam non minus mirum uideatur. sed ex his que sumpta sunt.
eque est necessarium. Quidnam inquam. Feliciores inquit esse improbos
supplicia luentes. quam si eos nulla iustitie pena cohérceat.
Neque id nunc molior quod cuiuis ueniat in mentem. corrigi ultione pra
uos mores. et ad rectum supplicii terrore deduci. Ceteris quoque
exemplum esse culpanda fugiendi. sed alio quodam modo infeliciores
esse improbos arbitror impunitos. tametsi nulla ratio correptionis.
nullus respectus habeatur exempli. Et quis erit inquam preter hos alius modus.
Et illa inquit bonos esse felices. malos uero esse miseros. nonne con
cessimus. Ita est inquam. Si igitur inquit miserie cuiuspiam bonum ali
quid addatur. nonne felicior eo cuius pura ac solitaria sine cuiusquam
boni admixtione miseria est. Sic inquam uidetur. Quid si eidem misero
qui cunctis careat bonis. preter ea bonis quibus miser est malum aliud
fuerit adnexum. nonne multo infelicior eo censendus est. cuius infor
tunium boni participatione releuatur. Quidni inquam. Sunt igitur improbi cum
puniuntur. quidem boni aliquid annexum. penam ipsam scilicet ratione iusti
tie bonam. idemque cum supplicio caret. inest eis aliquid ulterius mali.
scilicet ipsa impunitas. quam iniquitatis merito malum esse confessus es.
Negare non possum. Multo igitur infeliciores improbi sunt iniusta im
punitate donati. quam iusta ultione puniti. Sed puniri improbos
iustum. impunitos uero elabi. iniquum esse manifestum est. Quis id
neget. Sed ne illud quidem ait quisquam negabit. bonum esse omne quod
iustum est. contraque quod iniustum est malum liquet. Tum ego. Ista quidem
consequentia sunt eis que paulo ante conclusa sunt. Sed queso inquam te.
Nullane animarum supplicia post defunctum morte corpus relinquis. Et
magna quidem inquit. quorum alia penali acerbitate. alia uero
purgatoria clementia exerceri puto. sed nunc de his disserere

consilium est. Id uos latere cognitum. ut quid dignissima esse uidebatur
malorum potestatem esse nullam esse cognosceres. Quos quoniam impuni-
tos querebaris numquam uideres improbitatis sue carere suppliciis.
Licentiam quam cito finiri precabaris nec longam esse disceres. In-
feliciorem quoque fore si diuturnior. infelicissimam uero si esset eterna. Et
Post hec miseriores esse improbos iniusta impunitate dimissos.
quam iusta ultione punitos. Cui sententie consequens est ut tum demum
grauioribus suppliciis urgeantur. cum impuniti esse creduntur.
Tum ego cum tuas inquam rationes considero nichil dici uerius puto.
At si ad hominum iudicia reuertar. quis ille est cui hec non credenda modo sed
saltem audienda uideantur. Ita est inquit illa. Nequeunt enim oculos
tenebris assuetos ad lucem perspicue ueritatis attollere. similesque
auibus sunt quarum intuitum nox illuminat. dies cecat. Dum enim non
rerum ordinem. sed suos intuentur affectus. uel licentiam uel impunita-
tem scelerum putant esse felicem. Vide autem quid eterna lex
sanciat. Melioribus animum conformaueris. nichil opus est iudice
premium deferente. tu te ipse excellentioribus addidisti. Studi-
um ad peiora deflexeris. extra ne quesieris ultorem. tu te ipse in de-
teriora trusisti. ueluti si uicibus sordidam humum celumque res-
picias. cunctis extra cessantibus ipsa cernendi ratione. nunc ceno. nunc side-
ribus interesse uidearis. At uulgus ista non respicit. Quid igitur. Hisne
accedamus quos beluis similes esse monstrauimus. Quid si quis amis-
so penitus uisu. ipsum etiam se habuisse obliuisceretur intuitum. nichilque
sibi ad humanam perfectionem deesse arbitraretur. num uidentes eadem cecos
putaremus. Nam ne illud quidem adquiescent. quod eque ualidis rationum ni-
titur firmamentis. infeliciores eos esse qui faciant quam qui patiantur iniu-
riam. Vellem inquam has ipsas audire rationes. Omnem inquit impro-
bum num supplicio dignum negas. Minime. Infelices uero esse qui sint
improbi multipliciter liquet. Ita inquam. Qui igitur supplicio digni sunt
miseros esse non dubitas. Conuenit inquam. Si igitur cognitor

resideres.

residentes. ac supplicium inferendum putarent eumque fecissent quam
pertulissent iniuriam. Nec ambigo inquam quin pro ipso satisfacerem
dolere facientis. Miserior igitur iniuriae illatorem quam accep
torem esse videtur. Consequitur inquam hac atque aliis de causis carcerem
ac nitentibus et turpitudo suapte natura miseros faciat. apparet illatam
cuilibet iniuriam non accipientis sed inferentis esse miseriam
Atqui nunc ait contra faciunt oratores. Pro his enim qui grave quid acerbumque
perpessi sunt miserationem iudicum excitare conantur
cum magis admittentibus iustior miseratio debeatur quos non ab iratis
sed a propitiis potius miserantibusque ad iudicium veluti aegros
ad medicum duci oportebat. ut culpae morbos supplicio re
secarent. Quo pacto defensorum opera vel tota frigeret vel si
prodesse hominibus mallet in accusationis habitum verteretur. Ipsi quoque im
probi si eis aliqua rimula virtutem relictam fas esset aspicere. vitiorumque
sordes poenarum cruciatibus se deposituros viderent compensati
one adipiscendae probitatis. nec hos cruciatus esse ducerent. defen
sorumque operam repudiarent ac totos se accusatoribus iudicibusque
permitterent. Quo fit ut apud sapientes nullus prorsus odio
locus relinquatur. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit. malos vero No
odisse ratione caret. Nam si uti corporis languor ita
vitiositas quaedam est quasi morbus animorum cum aegros
corpore minime dignos odio sed potius miseratione
iudicemus. multo magis non insequendi sed miserandi sunt quorum
mentes omni languore atrocior urget improbitas.

Quid tantos iuvat excitare motus
Et propria fatum sollicitare manu?
Si mortem petitis propinquat ipsa
Sponte sua volucres nec remoratur equos
Quos serpens leo tygris ursus aper
Dente petunt idem se tamen ense petunt

34

An distant quia dissidentque mores.
Iniustas acies et fera bella mouent.
Alternisque uolunt perire telis.
Non est iusta satis seuitie ratio.
Vis aptam meritis uicem referre.
Dilige iure bonos et miserere malis.

Hic ego uideo inquam que sit uel felicitas uel miseria in ipsis proborum
atque improborum meritis constituta. Sed in hac ipsa fortuna populari
non nichil boni maliue inesse perpendo. Neque enim sapientium quisquam
exul inops ignominiosusque esse malit potius quam pollens opibus
honore reuerendus potentia ualidus in sua permanens urbe
florere. Sic enim clarius testatiusque sapientie tractatur officium cum
in contingentes populos regentium quodam modo beatitudo transfunditur.
Cum presertim carcer lex ceteraque legalium tormenta penarum perniciosis
ciuibus propter quos et constituta sunt debeantur. Cur hec igitur uersa uice mu
tentur. scelerumque supplicia bonos premant. premia uirtutum mali
rapiant uehementer admiror. Que tam iniuste confusionis ra
33 tio uideatur ex te scire desidero. Minus enim mirarer si misceri omnia
fortuitis casibus crederem. Nunc stuporem meum deus rector exagge
rat. Qui cum sepe bonis iocunda malis aspera contraque bonis dura tri
buat malis optata concedat nisi causa deprehenditur quid est quod a fortu
itis casibus differre uideatur. Nec mirum inquit si quid ordinis igno
rata ratione temerarium confusumque credatur. Sed tu quamuis causam
tante dispositionis ignores tamen quia bonus mundum rector temperat recte
te fieri cuncta ne dubites.

Si quis arcturi sydera nescit
Propinqua summo cardine labi
Cur legat tardus plaustra boetes
Mergatque seras equore flammas.
Cum nimis celeres explicet ortus.
Legem stupebit etheris alti.
Palleant plene cornua lune
Infecta metis noctis opace
Queque fulgenti texerat ore
Confusa phebe detegat astra

Commovet gentes publicus error
Lassantque crebris pulsibus aera.
Nemo miratur flamina Cori
Litus frementi tundere fluctu
Nec nivis duram frigore molem
Fervente Phoebi solvier aestu.
Hic enim causas cernere promptum est,
Illic latentes pectora turbant.
Cuncta quae rara provehit aetas
Stupetque subitis mobile vulgus,
Cedat inscitiae nubilus error,
Cessent profecto mira videri.
Cedat inscitiae nubilus error

Ita est, inquam. Sed cum tui muneris sit latentium rerum causas evolvere velatasque caligine explicare rationes, quaeso uti hinc decernas, quoniam hoc me miraculum maxime perturbat, edisseras. Tum illa paulisper arridens: Ad rem me, inquit, omnium quaesitu maximam vocas, cui vix exhausti quicquam satis sit. Talis namque materia est ut una dubitatione succisa innumerabiles aliae velut hydrae capita succrescant, nec ullus fuerit modus nisi quis eas vivacissimo mentis igne coerceat. In hac enim de providentiae simplicitate, de fati serie, de repentinis casibus, de cognitione ac praedestinatione divina, de arbitrii libertate quaeri solet, quae quanti oneris sint ipse perpendis. Sed quoniam haec quoque te nosse quaedam medicinae tuae portio est, quamquam angusto limite temporis saepti tamen aliquid delibare conabimur. Quod si te musici carminis oblectamenta delectant, hoc oportet paulisper differas voluptatem, dum nexas sibi ordine contexo rationes. Ut libet, inquam. Tunc velut ab alio orsa principio ita disseruit: Omnium generatio rerum cunctusque mutabilium naturarum progressus et quidquid aliquo movetur modo causas, ordinem, formas ex divinae mentis stabilitate sortitur. Haec in suae simplicitatis arce composita multiplicem rebus regendis modum statuit. Qui modus cum in ipsa divinae intellegentiae puritate conspicitur, providentia nominatur; cum vero ad ea quae movet atque disponit refertur, fatum a veteribus appellatum est. Quae diversa esse facile liquebit si quis utriusque vim mente conspexerit. Nam providentia est ipsa illa divina ratio in summo

omnium principe constituta. que cuncta disponit. Fatum vero inherens rebus
mobilibus dispositio est per quam providentia suis queque nectit ordinibus.
Providentia namque cuncta pariter quamvis diversa quamvis infinita comple
ctitur. fatum vero singula digerit in motum locis formis ac temporibus distri
buta. ut ita hec temporalis ordinis explicatio in divine mentis adunata
prospectum providentia sit. Eadem vero adunatio digesta atque explica
ta temporibus fatum vocetur. Que diversa licet sint. alterum tamen pendet
ex altero. Ordo namque fatalis ex providentie simplicitate procedit.
Sicut enim artifex faciende rei formam mente percipiens movet operis
effectum. et quod simpliciter presentarieque prospexerat per temporales ordines ducit.
ita deus providentia quidem singulariter stabiliterque facienda disponit. fato vero
hec ipsa que disposuit multipliciter ac temporaliter administrat. Sive igitur fa
mulantibus quibusdam providentie divinis spiritibus fatum exercetur. seu anima. seu
tota inserviente natura. seu celestibus siderum motibus. seu angelica virtu
te. seu demonum varia sollertia. seu aliquibus horum. seu omnibus fatalis
series texitur. Illud certe manifestum est immobilem simplicemque gerendarum
formam rerum esse providentiam. fatum vero eorum que divina simplicitas geren
da disposuit. mobilem nexum atque ordinem temporalem. Quo fit ut
omnia que fato subsunt. providentie quoque subiecta sint. cui ipsum etiam subiacet
fatum. Quedam vero que sub providentia locata sunt. fati superent. Ea vero seriem
sunt que prime propinqua divinitati stabiliter fixa. fatalis ordinem mobi
litatis excedunt. Nam ut orbium ille qui est circa eundem cardinem sese vertentium qui est
intimus ad simplicitatem medietatis accedit. ceterorumque extra loca
torum veluti cardo quidam circa quem versentur existit. extimus vero maiore
ambitu rotatus quanto a puncti media individuitate discedit. tan
to amplioribus spatiis explicatur. Si quid vero illi se medio connectat
et societ in simplicitatem cogitur diffundique ac diffluere cessat. Ita simili
ratione quod longius a prima mente discedat maioribus fati nexibus im
plicatur. ac tanto aliquid fato liberum est. quanto illum rerum cardinem
vicinius petit. Quod si superne mentis heserit firmitati. motu carens

fati quoque supergreditur necessitatem. Igitur uti est ad intellectum ratiocinatio, ad — generatur
id quod est id quod gignitur, ad eternitatem tempus, ad punctum medium circulus, ita
est fati series celum ac sidera movet, elementa in se invicem temperat et alterna — mobilis ad providentie stabilem simplicitatem
commutatione transformat. Eadem nascentia occidentiaque omnia per si-
miles fetuum seminumque renovat progressus. Hec actus etiam fortu-
nasque hominum indissolubili causarum conexione constringit. Que cum
ab immobilis providentie proficiscantur exordiis, ipsas quoque immutabiles
esse necesse est. Ita enim res optime reguntur, si manens in divina mente
simplicitas indeclinabilem causarum ordinem promat. Hic vero ordo res
mutabiles et alioquin temere fluituras propria incommutabilitate co-
herceat. Quo fit ut tametsi vobis hunc ordinem minime considerare
valentibus confusa omnia perturbataque videantur, nichilominus tamen suus
modus ad bonum dirigens cuncta disponit. Nichil est enim quod mali causa ne ab
ipsis quidem improbis fiat. Quos ut uberrime demonstratum est, bonum querentes
pravus error avertit, nedum ordo de summi boni cardine proficiscens
a suo quoquam deflectat exordio. Que vero inquies potest ulla iniquior — a) [illegible] ambiguitatis.
esse confusio, quam ut bonis tum adversa tum prospera, malis etiam tum optata tum
odiosa contingant? Num igitur ea mentis integritate homines degunt, ut
quos probos improbosve censuerunt, eos quoque uti existimant esse necesse sit?
Atqui in hoc hominum iudicia depugnant, et quos alii premio alii supplicio
dignos arbitrantur. Sed concedamus ut aliquis possit bonos malosque
discernere. Num igitur poterit intueri illam intimam temperiem, velut in
corporibus dici solet, animorum? Non enim dissimile est hoc miraculum nesci-
enti cur sanis corporibus his quidem dulcia illis vero amara conveniant, cur
egri etiam quidam lenibus quidam vero acribus adiuvantur. At hoc medicus, qui
sanitatis ipsius atque egritudinis modum temperamentumque dinoscit, mi-
nime miratur. Quid vero aliud animorum salus videtur esse quam probi-
tas? Quid egritudo quam vitia? Quis autem alius vel servator bonorum
vel malorum depulsor quam rector ac medicator mentium deus? Qui cum
ex alta providentie specula respicit, quid unicuique conveniat

a cognoscatur. et quid conveniat novit accommodat. Hic iam fit illud
fatalis ordinis insigne miraculum. cum ab sciente deo geritur quod stu
peant ignorantes. Nam ut pauca quae ratio valet humana de divina
profunditate perstringam. De hoc quem tu iustissimum et aequi
servantissimum putas. omnia scienti providentiae diversum videtur.
Et victricem quidem causam diis. victam vero catoni placuisse. fa
miliaris noster Lucanus admonuit. Hic igitur quicquid citra
spem videas geri. rebus quidem rectus ordo est. Opinioni vero
tuae perversa confusio. Sed sit aliquis ita bene moratus. ut de eo
divinum iudicium pariter et humanum consentiat. Sed est animi
viribus infirmus. cui si quid eveniat adversi. desinet colere innocen
tiam. per quam non potuit retinere fortunam. Parcit itaque sapiens
dispensatio ei. quem deteriorem possit facere adversitas. nec
cui non convenit laborare patiatur. Est alius cunctis virtutibus abso
lutus. sanctusque. ac deo proximus. Hunc contingi quibuslibet adversis nefas
providentia iudicat. adeo ut ne corporeis quidem morbis agitari si
nat. Nam ut quidam me quoque excellentior ait. [illegible]
Fit autem saepe uti bonis summa rerum regenda deferatur. ut exube
rans retundatur improbitas. Aliis mixta quaedam pro animorum qualitate di
stribuit. Quosdam remordet. ne longa felicitate luxurient.
alios duris agitari. ut virtutes animi. patientiae usu atque ex
ercitatione confirment. Alii plus aequo metuunt. quod ferre possunt.
Alii plus aequo despiciunt. quod ferre non possunt. Hos in experimentum sui
tristibus ducit. Nonnulli venerandum saeculi nomen gloriosae pretio mor
tis emerunt. Quidam suppliciis inexpugnabiles. exemplum ceteris
praetulerunt. invictam malis esse virtutem. Quae quam recte atque dis
posite. et ex eorum bono quibus accidere videntur fiant. nulla dubi
tatio est. Nam illud quoque quod improbis nunc tristia nunc optata proveniunt.
ex eisdem ducitur causis. Ac de tristibus quidem nemo miratur. quod eos
male meritos omnes existimant. Quorum quidem supplicia tum ceteros

a sceleribus deterret. nonnullos quibus inuehuntur emendat. Leta uero
magnum bonis argumentum loquuntur. quid de huiusmodi felicitate debe-
ant iudicare. quam famulari sepe improbis cernant. In quo illud etiam dis-
pensari credo. quod est fortasse alicui tam preceps atque importuna. ut eum
in scelera potius exacerbare possit rei familiaris inopia. huius
morbo prouidentia pecunie collate remedio medetur. Hic
fedatam probris conscientiam expectans. et secum fortunam suam comparans.
forsitan pertimescat ne cuius ei iocundus usus est sit tristis amis-
sio. Mutabit igitur mores. ac dum fortunam metuit amittere.
nequitiam derelinquit. Alios in cladem meritam precipitauit indigne
acta felicitas. Quibusdam permissum puniendi ius. ut exercicii
bonis. et malis esset causa supplicii. Nam ut probis atque improbis nullum fedus
est. ita ipsi inter se improbi nequeunt conuenire. Quid ni. Cum a se-
metipsis discerpentibus conscientiam uiciis quisque dissentiat.
faciantque sepe que cum gesserint non fuisse gerenda decernant.
Ex quo sepe summa illa prouidentia protulit insigne miraculum
ut malos mali bonos facerent. Nam dum iniqua sibi a pessi-
mis quidam perpeti uidentur. noxiorum odio flagrantes. ad
uirtutis frugem rediere. dum se eis dissimiles student es-
se quos oderant. Sola est enim diuina uis. cui mala quoque bona sint. Cum
eis competenter utendo alicuius boni elicit effectum. Ordo enim quidam
cuncta complectitur. ut que adsignata ordinis ratione decesserit.
hoc licet in alium. tamen ordinem relabatur. ne quid in regno prouiden-
tie liceat temeritati. Sed difficile est haec ut
diuine operis machinas. uel ingenio comprehendere. uel explicare
sermone. Hoc tantum perspexisse sufficiat quod naturarum omnium proditor
deus. idem ad bonum dirigens cuncta disponit. Dumque ea que pro-
tulit in sui similitudinem retinere festinat. malum omne de rei
publice sue terminis per fatalis seriem necessitatis eliminat.
Quo fit ut que in terris habundare creduntur. si disponentem

Duplex est ordo scilicet nature et prudentie

Fortis deus in mundo regit omnia atque disponit

prudentiam spectes. nichil usquam mali esse perpendas. Sed iam video te et pondere questionis honeratum. et rationis prolixitate fatigatum. aliquam carminis expectare dulcedinem. Accipe igitur haustum. quo refectus. firmior in ulteriora contendas.

Solers dicitur ille qui libere intelligit vel atendit

Si vis celsi iura tonantis.
Pura sollers cernere mente:
Aspice summi cacumina celi.
Illic iusto federe rerum.
Veterem servant sydera pacem.
Non sol rutilo concitus igne.
Gelidum phebes impedit axem.
Nec que summo vertice mundi
Flectit rapidos ursa meatus.
Hec concordia temperat equis.
Elementa modis. ut pugnantia
Vicibus cedant. humida siccis.
Iunganturque fidem et frigora flammis.
Pendulus ignis surgat in altum.
Terreque graves pondere sidant.
Hisdem causis vere tepenti
Spirat florifer annus odores.
Estas cererem fervida siccat.
Remeat pomis gravis autumpnus.
Hyemem defluus irrigat imber.
Hec temperies alit ac profert.
Quicquid vitam spirat in orbe
Eadem rapiens. condit et aufert.
Obitu mergens orta supremo.

Sedet interea conditor altus.
Numquam occiduo lota profundo. (i. balneata)
Cetera cernens sydera mergi.
Cupit oceano tingere flammas.
Semper vicibus temporis equis.
Vesper seras nunciat umbras.
Revehitque diem lucifer almum.
Sic eternos reficit cursus.
Alternus amor. sic astrigeris.
Bellum discors exulat oris.
Rerumque reges flectit habenas.
Rex. dominus. fons. et origo.
Lex. et sapiens arbiter equi.
Et que motu concitat ire.
Sistit. retrahens. ac vaga firmat.
Nam nisi rectos revocans itus.
Flexos iterum cogat in orbes.
Que nunc stabilis continet ordo.
Disscepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor.
Repetuntque boni fine teneri.
Quia non aliter durare queant.
Nisi converso rursus amore.
Refluant cause que dedit esse.

Iamne igitur vides quid hec omnia que diximus consequatur. Quidnam inquam. Omnem inquit bonam prorsus esse fortunam.

Et quonam modo fieri potest. Attende inquit. Cum omnis fortuna uel io
cunda uel aspera tum remunerandi exercendiue bonos tum puniendi cor
rigendiue improbos causa deferatur omnis bona quam uel iustam constat esse uel
utilem. Nimis quidem inquam uera ratio et si quam paulo ante docuisti prouide
ntiam fatumue considerem firmis uiribus nixa sententia. Sed eam si placet
inter eas quas inopinabiles paulo ante posuisti numeremus.
Quid inquit. Quia id hominum sermo communis usurpat et quidem crebro quorundam
malam esse fortunam. Visne igitur inquit paulisper uulgi sermonibus
accedamus ne nimium uelut ab humanitatis usu recessisse ui
deamur. Vt placet inquam. Nonne igitur bonum censes esse quod prodest. Ita est inquam.
Que uero aut exercet aut corrigit prodest. Fateor inquam. Bona igitur.
Quidni. Sed hec eorum est qui uel in uirtute positi contra aspera bellum gerunt
uel a uiciis declinantes uirtutis iter arripiunt. Negare inquam ne
queo. Quid uero de iocunda que in premium tribuitur bonis. Num uulgus
malam esse decernit. Nequaquam. Verum uti est ita quoque esse optimam
censet. Quid reliqua. Que cum sit aspera iusto supplicio malos
cohercet num populus bonam putat. Immo omnium inquam que excogitari
possunt iudicat esse miserrimam. Vide igitur ne opinionem populi
sequentes quiddam ualde inopinabile confecerimus. Quid inquam.
Ex his enim ait que concessa sunt euenit eorum quidem qui uel sunt uel in possessione
uel in profectu uel in adeptione uirtutis omnem quecumque sit esse bonam. In im
probitate uero manentibus omnem pessimam esse fortunam. Hoc inquam uerum est tametsi
nemo audeat confiteri. Quare inquit ita uir sapiens moleste fer
re non debet quotiens in fortune certamen adducitur ut uirum forte
non decet indignari quotiens increpuit bellicus tumultus. Vtrique enim
huic glorie propagande illi uero conformande sapientie difficultas ipsa
materia est. Ex quo etiam uirtus uocatur quod suis uiribus nitens non superetur ad
uersis. Neque enim uos in prouectu positi uirtutis diffluere deliciis et
emarcescere uoluptatibus uenistis. Prelium cum omni fortuna nimis
acre conseritis. Ne uos aut tristis opprimat aut iocunda corrumpat.

corripit. Firmus medium viribus occupat. Quod autem infra subsistit aut ultra progreditur, habet contemptum felicitatis, non habet premium laboris. In vestra enim situm manu qualem vobis fortunam formare malitis. Omnis est que videtur aspera nisi aut exercet punit aut corrigit.

Bella bis quinis operatus annis
Ultor Atrides Frigie ruinis
Fratris amissos thalamos piavit.
Ille dum Graie dare vela classi
Optat et ventos redimit cruore,
Exuit patrem miserumque tristis
Federat nate iugulum sacerdos.
Flevit amissos Ithacus sodales,
Quos ferus vasto recubans in antro
Mersit inmani Polifemus alvo.
Sed tamen ceco furibundus ore
Gaudium mestis lacrimis rependit.
Herculem duri celebrant labores.
Ille centauros domuit superbos,
Abstulit spolium sevo leoni,
Fixit et certis volucres sagittis,
Poma cernenti rapuit draconi
Aureo leva gravior metallo,
Cerberum traxit triplici catena.
Victor inmitem posuisse fertur
Pabulum sevis dominum quadrigis.
Hydra combusto periit veneno,
Fronte turpatus Achelous amnis
Ora demersit pudibunda ripis.
Stravit Antheum Libicis harenis,
Cacus Evandri satiavit iras,
Quosque pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notavit.
Ultimus celum labor inreflexo
Sustulit collo pretiumque rursus
Ultimi celum meruit laboris.
Ite nunc fortes ubi celsa magni
Terga nudatis superata tellus
Sidera donat.
Ducit exempli via. Cur inertes

EXPLICIT LIBER IIII.
INCIPIT QUINTUS.

Dixerat orationisque cursum ad alia quedam tractanda atque expedienda vertebat. Tum ego: Recta quidem, inquam, exortatio tuaque prorsus auctoritate dignissima. Sed quod tu dudum de providentia questionem pluribus aliis implicitam esse dixisti, re experior. Quero enim an esse aliquid omnino et quidnam esse casum arbitrere. Tum illa: Festino, inquit, debitum promissionis absolvere viamque tibi qua patriam reveharis

aperit. Haec autem etsi perutilia sit cognitu a proposito nostri tra-
mite paulisper aliena sunt. Verendumque est ne deviis
fatigatus ad emetiendum rectum iter sufficere non possis. Ne id
inquam vereare prorsus. Nam quietis loco mihi fuerit ea quibus
maxime delector agnoscere. Simul cum omne disputationis
tue latus indubitata fide constiterit nichil de sequentibus ambi-
gatur. Tum inquit illa morem geram tibi, simulque sic exorsa est. Siqui-
dem inquit aliquis eventum temerario motu nullaque conexione
causarum productum casum diffiniat, nichil omnino casum esse
confirmo et preter subiecte rei significationem inanem prorsus vo-
cem esse decerno. Quis enim coercente in ordinem cuncta deo locus esse
ullus temeritati reliquus potest? Nam nichil ex nichilo exi-
stere vera sententia est, cui nemo umquam veterum refragatus est.
Quamquam id illi non de operante principio, sed de materiali subiecto
hoc omnium de natura rationum quasi quoddam iecerint fundamentum. At si nullis
ex causis aliquid oriatur, id de nichilo ortum esse videbitur. Quod si hoc fieri
nequit, ne casum quidem huiusmodi esse possibile est qualem paulo ante diffi-
nivimus. Quid igitur inquam, nichilne est quod vel casus vel fortuitum
iure appellari queat? An est aliquid, tametsi vulgus lateat, cui
ista vocabula conveniant? Aristotiles meus inquit id in phisicis et
brevi et veri propinqua ratione diffinivit. Quonam inquam modo? Quotiens
ait aliquid cuiuspiam rei gratia geritur, aliudque quibusdam de causis quam
quod intendebatur obtingit, casus vocatur, ut si quis colendi agri causa
fodiens humum defossi auri pondus inveniat. Hoc igitur fortu-
itu quidem creditur accidisse, verum non de nichilo est. Nam proprias causas
habet, quarum inprovisus inopinatusque concursus casum videtur operatus.
Nam nisi cultor agri humum foderet, nisi eo loci pecuniam suam deposi-
tor obruisset, aurum non esset inventum. Hec sunt igitur fortuiti ca-
use compendii, quod ex obviis sibi et confluentibus causis, non ex gerentis
intentione provenit. Neque enim vel qui aurum obruit vel qui agrum

exercuit. ut ea pecunia reperiretur intendit. sed ut dixi quo ille obru
it hic fodisse convenit atque concurrit. Licet igitur diffinire casum esse
inopinatum ex confluentibus causis in his que ob aliquid geruntur eventum.
Concurrere vero atque confluere causas facit ordo ille inevitabili conne
xione procedens. qui de providentie fonte descendens. cuncta suis locis
temporibusque disponit.

Rupis achemenie scopulis ubi versa sequentum.
Pectoribus figit spicula pugna fugax.
Tigris et eufrates uno se fonte resolvunt.
Et mox abiunctis dissociantur aquis.
Si coeant. cursumque iterum revocentur in unum.
Confluat alterni quod trahit unda vadi.
Conveniant puppes. et vulsi flumine trunci.
Mixtaque fortuitos implicet unda modos.
Quos tamen ipsa vagos terre declivia casus.
Gurgitis [erased] et lapsi defluus ordo regit.
Sicque permissis fluitare videtur habenis.
Fors patitur frenos. ipsaque lege meat.

Animadverto inquam idque uti tu dicis ita esse consensi. Sed in hac
herentium sibi serie causarum est ne ulla nostri arbitrii libertas.
An ipsos quoque humanorum motus animorum fatalis catena constringit. Est in
quit. Neque enim fuerit ulla rationalis natura quin eidem libertas adsit ar
bitrii. Nam quod ratione uti naturaliter potest. id habet iudicium quo quodque di
scernat. Per se igitur fugienda optandave dinoscit. Quod vero quis optan
dum esse iudicat. petit. Refugit vero quod extimat esse fugiendum. Quare
quibus in ipsis rebus ratio inest. et volendi nolendique libertas. Sed hanc
non omnibus esse equam constituo. Nam supernis divinisque substantiis. et
hanc perspicax iudicium. et incorrupta voluntas. et efficax opta
torum presto est potestas. Humanas vero animas liberiores quidem esse necesse
est. cum se in mentis divine speculatione conservant. minus vero cum dilabuntur

ad corpora. minus quoque cum terrenis artubus colligantur. Extremam autem
est servitus cum vitiis dedite rationis proprie a possessione ceciderint.
Nam ubi oculos a summe veritatis luce deiecerint
ad inferiora et tenebrosa deiecerint. mox inscitie nube ca
ligant. perniciosis turbantur affectibus. Quibus accedendo. consen
tiendoque. quam invexere adiuvant servitutem. et sunt quodam
modo propria libertate captive. Que tamen ille ab eterno cuncta prospiciens
providentie cernit intuitus. et suis quoque meritis predestinata dispo
nit. Deus omnia videt omnia gubernat omniaque regit.

Puro clarum lumine phebum.
Melliflui canit oris homerus.
Quem tamen intima viscera terre.
Non valet. aut pelagi radiorum.
Infirma perrumpere luce.
Haud sic magni conditor orbis.
Huic ex alto cuncta tuenti.
Nulla terre mole resistunt. (i. obstat)
Non nox atris nubibus obstat.
Que sint. que fuerint venientque.
Uno mentis cernit in ictu.
Quem quia respicit omnia solus.
Verum possis dicere solem.

Tum ego en inquam difficiliore rursus ambiguitate confundor.
Quenam inquit ista est. iam enim quibus perturbere coniecto. Nimium inquam
adversari ac repugnare videtur prenoscere universa deum. et esse ullum liberta
tis arbitrium. Nam si cuncta prospicit deus. neque falli ullo modo potest. evenire
esse necesse est. quod providentia futurum esse previderit. Quare si deus ab eterno
non facta hominum modo. sed et consilia voluntatesque prenoscit. nulla erit arbitrii
libertas. Neque enim vel factum aliud ullum. vel quelibet existere poterit vo
luntas. nisi quam nescia falli divina providentia presenserit. Nam si
aliorsum quam provisa sunt detorqueri valent. non iam erit fu
turi firma prescientia. sed opinio potius incerta. Quod de deo credere
nefas iudico. Neque enim illam probo rationem qua se credunt hunc questionis
nodum posse dissolvere. Aiunt enim non ideo quid esse eventurum. quoniam providen
tia id futurum esse prospexerit. sed e contrario potius. quoniam quid futurum est id divinam
providentiam latere non posse. eoque modo necessarium hoc in contrariam relabi

patet. Neque enim necesse est contingere que providentur sed necesse est que futura
sunt provideri. Quasi vero que cuiusque rei causa sit. prescientia ne futurorum
necessitatis. an futurorum necessitas providentie laboret. At nos illud
demonstrare nitamur. quoquo modo sese habeat ordo causarum. Necessa
rium eventum prescitarum rerum esse si prescientia futuris rebus eveniendi ne
cessitatem non videatur inferre. Etenim si quispiam sedeat opinionem
que eum coniectat sedere veram esse necesse est. Atque e converso rursus. si de
quopiam vera sit opinio quoniam sedet. sedere eum necesse est. In utroque enim
necessitas inest. In hoc quidem sedendi. at vero in altero veritatis. Sed non
ideo quisque sedet. quoniam vera est oppinio. sed hec vera potius est. quoniam que
piam sedere precessit. Ita cum causa veritatis ex altera parte procedat. inest tamen
communis in utroque necessitas. Similia de providentia futurisque rebus ra
ciocinari patet. Nam etsi quis ideo quoniam futura sunt providentur eve
niunt. nichilominus a deo tamen vel ventura provideri vel provisa ne
cesse est evenire. Quod ad perimendam arbitrii libertatem solum satis est.
Iam vero quam preposterum est ut eterne prescientie temporalium rerum eventus causa
esse dicatur. Quid est autem aliud arbitrari ideo deum futura quoniam
sunt eventura providere. quam putare que olim acciderunt causam summe illius esse providentie.
Ad hec sicuti cum quid esse scio. id ipsum esse necesse est. ita cum quid futurum no
vi. id ipsum futurum esse necesse est. Sic igitur fit ut eventus prescite rei ne
queat evitari. Postremo si quid aliquis aliorsum atque sese res habet exi
stimet. id non modo scientia non est. sed opinio fallax. ab scientie
veritate longe diversa. Quare si quid ita futurum est. ut eius certus
ac necessarius non sit eventus. id eventurum esse presciri qui poterit. Sicut
enim scientia ipsa impermixta est falsitati. ita id quod ab ea concipitur esse a
liter quam concipitur nequit. Ea namque causa est cur mendacio scientia careat
quod se ita rem quamque habere necesse est. uti eam sese habere scientia conpre
hendit. Quid igitur. quonam modo deus hec incerta futura prenoscit. Nam si
inevitabiliter eventura censet que etiam non evenire possibile est. fallitur.
Quod sentire non modo nefas est. sed etiam voce proferre. At si ita uti sunt

ventura futura esse decernit ut eque vel fieri vel non posse fieri cogno-
scit: quae haec est praescientia quae nihil certum nihil stabile comprehendit? Aut quid
refert vaticinium illud ridiculum Tyresie: quicquid dicam aut erit aut
non. Quid etiam divina providentia humana opinione praestiterit si uti
homines incerta iudicat quorum est incertus eventus? Quod si apud
illum rerum omnium certissimum fontem nihil incerti esse potest certus est eorum
eventus quae futura firmiter ille praescierit. Quare nulla est humanis con-
siliis actionibusque libertas quas divina mens sine falsitatis er-
rore cuncta prospiciens ad unum alligat et constringit eventum.
Quo semel recepto quantus occasus humanarum rerum consequatur
liquet. Frustra enim bonis malisque praemia poenaeve proponuntur quae
nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum. Idque omnium videbi-
tur iniquissimum quod nunc aequissimum iudicatur vel puniri improbos vel
remunerari probos quos ad alterutrum non propria mittit voluntas
sed futuri certa cogit necessitas. Nec vitia igitur nec virtutes quicquam
fuerint sed omnium meritorum potius mixta atque indiscreta confusio.
Quoque nihil sceleratius excogitari potest. Cum ex providentia rerum
omnis ordo ducatur nihilque consiliis liceat humanis fit ut vitia
quoque nostra ad bonorum omnium referantur auctorem. Igitur nec sperandi a-
liquid nec deprecandi ulla ratio est. Quid enim vel speret quisque vel etiam deprece-
tur quando optanda omnia series indeflexa conectit. Auferetur
igitur unicum illud inter homines deumque commercium sperandi scilicet ac depreca-
ndi. Siquidem iuste humilitatis pretio inestimabilem vicem
divine gratie promeremur. Qui solus modus est quo cum deo colloqui
homines posse videantur illique inaccessi luci prius quoque quam impe-
trent ipsa supplicandi ratione coniungi. Que si recepta futurorum
necessitate nihil virium habere credantur quid erit quo summo illi
rerum principi conecti atque adherere possimus. Quare necesse erit humanum
genus uti paulo ante cantabas disseptum atque disiunctum suo
fonte fatiscere.

Quenam discors federa rerum
Causa resoluit.
Quis tanta deus ueris statuit bella duobus.
Ut que carptim (vel separatim) singula constent.
Eadem mixta nolint iugari.
An nulla est discordia ueris.
Semperque sibi certa coherent.
Sed mens cecis obruta membris
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.
Sed cur tanto flagrat amore
Ueri tectas reperire notas.
Scit ne quod appetit anxia nosse.
Sed quis nota scire laborat.
At si nescit quid ceca petit.
Quis enim quicquam nesciens optet.
Aut quis ualeat nescita sequi.
Quoue inueniat quis repertam
Queat ignarus noscere formam.
An cum mentem cerneret altam.
Pariter summam et singula (particularia) norat.
Nunc membrorum condita nube.
Non in totum est oblita sui.
Summam tenet singula perdens.
Igitur quisquis uera requirit.
Neutro est habitu. nam neque nouit.
Nec penitus tamen omnia nescit.
Sed quam retinens meminit summam
Consulit alte uisa retractans.
Ut seruatis rebus queat oblitas addere partes.

Tum illa uero

Tum illa. Vetus inquit hec est de providentia querela. Marcoque tullio cum
divinatione distribuit vehementer agitata. tibique ipsi res diu
prorsus multumque quesita. sed haud quaquam ab ullo vestrum hactenus satis
diligenter ac firmiter expedita. Cuius caliginis causa est quod humane
ratiocinationis motus ad divine prescientie simplicitatem non potest ad
moveri. Que si ullo modo cogitari queat. nichil prorsus relinquetur
ambigui. Quod ita demum patefacere atque expedire temptabo si prius
ea quibus moveris expendero. Quero enim cur illam solventium rationem
minus efficacem putes. que quia prescientiam non esse futuris rebus causam neces
sitatis existimat. nichil impediri prescientia arbitrii libertatem
putat. Num tu aliunde argumentum futurorum necessitatis trahis.
nisi quia que presciuntur non evenire non possunt. Si igitur prenotio nullam fu
turis rebus adicit necessitatem. quod tu etiam paulo ante fatebare. Quid est
quod voluntarii exitus rerum ad certum cogantur eventum. Etenim positionis
gratia ut quid consequatur advertas statuamus nullam esse prescientiam. Num igitur
quantum ad hoc attinet que ex arbitrio eveniunt ad necessitatem cogantur.
Minime. Statuamus iterum esse. sed nichil rebus necessitatis iniungere.
Manebit ut opinor eadem voluntatis integra atque absolu
ta libertas. Sed prescientia inquies tametsi futuris eveniendi non ne — nota
cessitas est. signum tamen est necessario ea esse ventura. Hoc igitur modo etiam si precognitio
non fuisset. necessarios futurorum exitus esse constaret. Omne etenim signum
ostendit tantum quid sit. non vero efficit quod designat. Quare demonstrandum
prius est. nichil non ex necessitate contingere. ut prenotionem signum esse
huius necessitatis appareat. Alioquin si hec nulla est. ne illa quidem eius
rei signum poterit esse quod non est. Iam vero probationem firma ratione sub
nixam constat. non ex signis neque petitis extrinsecus argumentis. sed
ex convenientibus necessariisque causis esse ducendam. Sed qui — quale
fieri potest ut ea non proveniant que futura esse providentur. Quasi vero
nos ea que providentia futura esse prenoscit non esse eventura credamus.
Ac non illud potius arbitremur licet eveniant nichil tamen ut eve

nire futura necessitatis habuisse. Quod hinc facile perpendere lice
bit. Plurima etenim dum fiunt subiecta oculis intuemur. ut ea que in qua
drigis moderandis atque flectendis facere spectantur aurige.
atque ad hunc modum cetera. Num igitur quicquam illorum ita necessitas
ulla compellit. Minime. Frustra enim esset artis effectus. si omnia
coacta mouerentur. Que igitur cum fiunt carent existendi neces
sitate. eadem priusquam fiunt sine necessitate futura sunt. Quare
sunt quedam euentura. quorum exitus ab omni necessitate absolutus.
Nam illud quidem nullum arbitror esse dicturum. quod
que nunc fiunt. priusquam fierent euentura non fuerint. Hec igitur etiam pre
cognita. liberos habent euentus. Nam sicut scientia presentium rerum nich
hil his que fiunt. ita prescientia futurorum. nichil his que futura sunt necessita
tis importat. Sed hoc inquis ipsum dubitatur. an earum rerum que necessarios
exitus non habent ulla possit esse prenotio. dissonare etenim uidentur.
Putasque si preuideantur consequi necessitatem. Si necessitas desit
minime presciri. Nichilque comprehendi posse prescientia nisi certum. Quod
si que incerti sunt exitus ea quasi certa prouidentur. opinionis id esse ca
liginem. non scientie ueritatem. Aliter enim ac sese res habeat arbitrari.
ab integritate scientie credis esse diuersum. Cuius erroris causa est. quod
omnia que quisque nouit ex ipsorum tantum ui atque natura cognosci extimat que
sciuntur. quod totum contra est. Omne enim quod cognoscitur non secundum sui uim sed secundum cogno
scentium potius comprehenditur facultatem. Nam ut hoc breui exemplo
liqueat. eandem corporis rotunditatem. aliter uisus. aliter tactus
agnoscit. Ille eminus manens. totum simul iactis radiis
intuetur. Hic uero atque coniunctus circa ipsum motus ambitum rotundi
tatem partibus comprehendit. Ipsum quoque hominem aliter sensus. aliter yma
ginatio. et aliter ratio. et aliter intelligentia contuetur. Sensus enim fi
guram in subiecta materia constitutam. Imaginatio uero solam
sine materia iudicat figuram. Ratio uero hanc quoque transcendit
speciemque ipsam que singularibus inest. uniuersali consideratione perpendit.

cohereris
orbi

Intelligentie u celsior oculus consistit. Supgressa naque uni
uersitatis ambitum. ipam illam simplicem formam pura mentis acie co
tuetur. In quo illud maxime considerandum est. Nam superior con
prehendendi uis. amplectitur inferiorem. Inferior uero nullo modo
ad superiorem consurgit. Neque enim sensus aliquid extra materiam
ualet. uel uniuersales species ymaginatio contuetur. uel ratio capit
simplicem formam. Sed intelligentia quasi desuper spectans. concepta
forma. que subsunt et cuncta diiudicat. Sed eo modo quo formam
ipam que nulli alii nota erat conprehendit. Nam et rationis uni
uersum et ymaginationis figuram. et materiale sensibile co
gnoscit. non ratione utens. non ymaginatione. nec sensibus. sed illo
uno ictu mentis formaliter ut ita dicam est prospiciens. Ratio
quoque cum quid uniuersale respicit. non ymaginatione. non sensibus
utens. imaginabilia uel sensibilia conprehendit. Hec est enim que
conceptionis sue uniuersale definit. homo est animal bipes ratio
nale. Que cum uniuersalis notio sit. tum imaginabilem sensibi
lemque esse rem nullus ignorat quod illa non imaginatione uel sensu.
sed rationabili conceptione considerat. Imaginatio quoque
tamen si ex sensibus uisendi formandique figuras sumpsit ex
ordium. sensu tamen absente. sensibilia queque collustrat. non sen
sibili sed imaginaria ratione iudicandi. Videsne igitur ut in cogno
scendo cuncta. sua potius facultate quam eorum que cognoscuntur
utantur. Neque id iniuria. Nam cum omne iudicium iudicantis
existat. necesse est ut sua quisque operam. non ex aliena sed ex
propria potestate perficiat.

Quondam porticus attulit.
Obscuros nimium senes
Qui sensus et imagines.
E corporibus extimis.
Credant mentibus imprimi.

Alternumque leges iter.
Nunc summis caput inserit.
Nunc decidit in infima.
Tunc sese referens sibi.
Veris falsa redarguit.

A

Ut quodam celeri stilo.
Mos est equore pagine.
Que nullas habet notas.
Pressas figere litteras.
Sed mens si propriis uigens.
Nichil motibus explicat.
Sed tantum patiens iacet.
Notis subdita corporum
Cassasque in speculi uicem.
Rerum reddit imagines.
Unde hec sic animis uiget.
Cernens omnia notio.
Que uis singula perspicit.
Aut que cognita diuidit.
Que diuisa recolligit.

Hec est efficiens magis
Longe causa potentior
Quam que materie modo.
Impressas patitur notas.
Precedit tamen excitans
Ac uires animi mouens
Uiuo in corpore passio.
Cum uel lux oculos ferit.
Uel uox auribus instrepit.
Tum mentis uigor excitus.
Quas intus species tenet.
Ad motus similes uocans.
Notis applicat exteris
Introrsumque reconditis.
Formis miscet imagines.

Quod si in corporibus sentiendis. Quamuis afficiant instrumenta sensuum forinsecus obiecte qualitates animique agentis uigorem passio corporis antecedat. que in se actum mentis prouocet. excitetque interim quiescentes intrinsecus formas. si in sentiendis inquam corporibus animus non passione insignitur. sed ex sua ui subiectam corpori iudicat passionem. quanto magis ea que cunctis corporum affectionibus absoluta sunt. in discernendo non obiecta sequuntur extrinsecus. sed actum sue mentis expediunt. Hac itaque ratione multiplices cognitiones diuersis ac differentibus cessere substantiis. Sensus enim solus cunctis aliis cognitionibus destitutus. immobilibus animantibus cessit. Quales sunt conche maris. queque alia saxis herentia nutriuntur. Imaginatio uero mobilibus beluis quibus iam inesse fugiendi appetendiue aliquis uidetur affectus. Ratio uero humani tantum generis est. sicuti intelligentia diuini sola. Quo fit. ut ea notitia ceteris prestet. que suapte natura

nimirum putas. si ceterarum quoque notitiarum subiecta cognitio sit. Quid igitur
si ratio intuitu rationi sensus. imaginatioque refragentur. nichil esse
illud universale dicentes. quod sese intueri ratio putet. Quod enim
sensibile vel imaginabile est. id universum esse non posse. Aut
igitur rationis verum esse iudicium. nec quicquam esse sensibile. aut quam
sibi notum sit. plura sensibus et imaginationi esse subiecta. in
anem conceptionem esse rationis. que quod sensibile sit. ac singu
lare. quasi quiddam universale consideret. Ad hec si ratio contra respondeat
se quidem et quod sensibile. et quod imaginabile sit in universitatis
ratione conspicere. Illa vero ad universitatis cognitionem aspirare non
posse quoniam eorum notio corporales figuras non possit excedere. de rerum
vero cognitione firmiori potius perfectiorique iudicio esse credendum. In huius
modi igitur lite. nos quibus tam ratiocinandi quam imaginandi etiam sentien
dique vis est. Nonne rationis potius causam probaremus? Simile est quod
humana ratio divinam intelligentiam futura nisi ut ipsa cognoscit.
non putat intueri. Nam ita disseris. si qua certos ac necessarios
habere non videantur eventus. Ea certo eventura presciri nequeunt. harum igitur
rerum nulla est prescientia. Quam si etiam in his esse credamus nichil erit quod
non ex necessitate proveniat. Si igitur uti rationis participes sumus ita
divine iudicium mentis habere possemus sicut imaginationem
sensumque rationi cedere oportere iudicavimus. sic divine menti
sese humanam submittere rationem iustissimum censeremus.

Quare in illius summe intelligencie supremum cacumen erigamur.

Illic enim ratio videbit quod in se non potest intueri. Id autem est
quonam modo etiam que certos exitus non habent. certa tamen videat ac definita
prenotio. neque id sit opinio sed summe potius scientie nullis termi
nis inclusa simplicitas.

Quam variis terras animalia permeant figuris.
Namque alia extento sunt corpore pulveremque verrunt.
Continuumque trahunt vi corporis incitata sulcum.
Sunt quibus alarum levitas vaga verberetque ventos.

44

Et liquido longi spatia etheris enatat uolatu.
Hec p̃sisse solo uestigia gaudet gressibus.
Vel uirides campos tñsmitte͂. ul' subire siluas.
Que uariis uideas lic; oĩa discẽpare formis.
Prona tñ facies hebetes ualet ingũare sensus.
Unica gens hoĩu. celsũ leuat altꝰ cacumẽ.
Atq; leuis recto stat corpoẽ. despicitq; tras.
Hec ñ tu terrẽꝰ male desipis ãmonet figura
Qui recto celũ uultu petis. exerisq; frontẽ.
In sublime feras aĩmũ quoq;. ne grauata pessũ.
Inferior sidat mẽs. corpore celsius leuato.

Qm igit' uti paulo ante mõstratũ ẽ oẽ q' scit'. ñ ex sua s; ex ɔphn̄dentiũ natã cognoscit' intueam' nc̄ quãt' fas ẽ q's sit diuine substantie stat'. ut q̃nã ⁊ scientia eĩ possim' agnoscẽ. Deũ igit' eternũ cunctorũ rõne degentiũ cõe iudiciũ ẽ. Q'd sit g' eternitas ɔsideremꝰ. Hec ẽ nob' naturã parit' diuinã sciãq; patefacit. Eternitas g' ẽ interminabilis uite tota simul ⁊ pfecta possessio. Q'd ex collatione tpaliũ clarꝰ liquet. Nã q'cq'd uiuit in tpr̄e. id p̃sens. a p̃titis in futura pcedit. Nichilq; in tpr̄e ɔstitutũ q' totũ uite sue spaciũ parit' possit ɔplecti. S; crastinũ q'dẽ ndũ apphn̄dit. hesternũ uõ iã pdidit. In hodierna quoq; uita ñ amplꝰ uiuitis. quã in illo mobili transitorioq; momento. Q'd g' tpis patit' ɔditionẽ. lic; illd' sicut de mũdo censuit aristoteles. ñ ceperit ũquã eẽ. ñ desinat. uitaq; eĩ cũ tpis infinitate tendat'. ndũ tñ tale ẽ ut eternũ eẽ iure c̃dat'. Non ẽ totũ simul infinite lic; uite spatiũ ɔphn̄dit atq; ɔplectit'. s; futura ndũ. trãsacta iã ñ hĩt. Q'd g' interminabilis uite plenitudinẽ totã parit' cõphendit ac possidet. cui ñ futuri quicq̃ absit. ñ p̃teriti fluxerit id eternũ eẽ iure phibet'. Id ubiq; necesse ẽ ⁊

sui compos presens sibi semper assistere et infinitatem mobilis temporis
habere presentem. Unde non recte quidam. qui cum audiunt uisum pla
toni. mundum hunc nec habuisse initium temporis nec habiturum esse defectum
hoc modo conditori conditum mundum fieri coeternum putant. Aliud est enim
per interminabilem duci uitam quod mundo plato tribuit. aliud
interminabilis uite totam pariter complexam esse presentiam. quod di
uine mentis proprium esse manifestum est. Neque enim deus conditis rebus antiquior
uideri debet temporis quantitate sed simplicis potius proprietate nature.
Hunc enim uite inmobilis presentarium statum infinitus ille temporalium
rerum motus imitatur. Cumque eum effingere atque equare non
possit. ex inmobilitate deficit in motum. et ex simplicitate pre
sentie. decrescit in infinitam futuri ac preteriti quantitatem
et cum totam pariter uite sue plenitudinem nequeat possidere. hoc
ipso quod aliquo modo numquam esse desinit illud quod implere atque expri
mere non potest aliquatenus uidetur emulari. Alligans se ad qualem
cumque presentiam huius exigui uolucrisque momenti. Que quoniam
manentis illius presentie quandam gestat imaginem. quibuscumque con
tigerit. id prestat. ut esse uideantur. Quoniam uero manere non po
tuit. infinitum temporis iter arripuit. Eoque modo factum est. ut continu
aret uitam eundo cuius plenitudinem complecti non ualuit perma
nendo. Itaque si digna rebus nomina uelimus imponere platonem
sequentes. deum quidem eternum. mundum uero dicamus esse perpetuum.
Quoniam igitur omne iudicium secundum sui naturam que sibi subiecta sunt comprehen
dit. Est autem deo semper eternus ac presentarius status. Scientia quoque
eius omnem temporis supergressa motionem in sue manet simplicitate pre
sentie. infinitaque preteriti ac futuri spatia complectens. omnia quasi iam
gerantur in sua simplici cognitione considerat. Itaque si presentiam pen
sare uelis qua cuncta dignoscit. non esse prescientiam quasi futuri sed
scientiam numquam deficientis instantie rectius extimabis. Unde non preuidentia //
prouidentia sed potius dicitur. quod porro ab rebus infimis constituta

que ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur postulas
ut necessaria fiant que diuino lumine lustrentur. Cum nec homines
quidem necessaria faciant que uideant. Num enim que presentia cernis
aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus. Minime. Atqui si est
quispiam diuini humanique presentis digna collatio. uti
uos uestro hoc temporali presenti quedam uidetis. ille omnia suo cernit eter-
no. Quare hec diuina prenotio naturam rerum proprietatemque non mutat.
taliaque apud se presentia spectat qualia in tempore olim futura pro-
uenient. Nec rerum iudicia confundit. unoque sue mentis
intuitu tam necessarie quam non necessarie uentura dignoscit. Sicuti uos cum
pariter ambulare in terra hominem et in celo solem oriri uidetis.
quamquam simul utrumque conspectum. tamen discernitis et hoc uoluntarium.
illud esse necessarium iudicatis. Ita igitur cuncta despiciens diuinus
intuitus qualitatem rerum minime perturbat. apud se quidem presen-
tium. ad condicionem uero temporis futurarum. Quo fit. ut hoc non sit opi-
nio. sed ueritate potius nixa cognitio cum exstaturum quid esse cognoscit
quod idem existendi necessitate carere non nesciat. Hic si dicas
quod euenturum deus uidet. id non euenire non posse. Quod autem non potest non
euenire id ex necessitate contingere. meque ad hoc nomen necessi-
tatis astringas. fatebor rem quidem solidissime ueritatis. sed cui
uix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Respondebo
namque idem esse futurum. cum ad diuinam notionem refertur necessa-
rium. Cum uero in sua natura perpenditur. liberum prorsus atque absolu-
tum uideri. Due sunt etenim necessitates. simplex una. ueluti
quod necesse est omnes homines mortales esse. Altera condicionis ut si ali-
quem ambulare scias. eum ambulare necesse est. Quod enim quisque
nouit. id esse aliter ac notum est nequit. Sed hec condicio minime
secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit
natura. sed condicionis abiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere
uoluntate gradientem. quamuis eum tum cum graditur incedere.

necessarium sit. Eodem igitur modo si quid prouidentia presens uidet id esse necesse est,
tametsi nullam nature habeat necessitatem. Atqui deus ea futura que ex arbitrii
libertate proueniunt presentia contuetur. Hec igitur ad intuitum relata di-
uinum necessaria fiant per conditionem diuine notionis. Per se uero considera-
ta ab absoluta nature sue libertate non desinunt. Fient igitur procul
dubio cuncta que futura deus esse prenoscit. Sed eorum quedam de libero
arbitrio proficiscuntur. Que quamuis eueniant existendo tamen natu-
ram propriam non amittunt. qua prius quam fierent etiam non euenire potuissent.
Quid igitur refert non esse necessaria cum propter diuine scientie conditionem modis
omnibus ad necessitatis instar eueniat. Hoc scilicet quod ea que paulo
ante proposui. sol oriens et gradiens homo. Que dum fiunt non fieri non possunt.
Eorum tamen unum prius quoque quam fieret necesse erat existere. alterum
uero minime. Ita etiam que presentia deus habet procul dubio existunt. Sed eorum
hoc quidem de rerum necessitate descendit illud uero de potestate faci-
entium. Haud igitur iniuria diximus. Hec si ad diuinam notitiam re-
ferantur. necessaria. si per se considerentur necessitatis nexibus esse
absoluta. Sicuti omne quod sensibus patet. ad rationem referas. uni-
uersale est. si ad se ipsa respicias singulare. Sed si in mea inquies
potestate situm est mutare propositum euacuabo prouidentiam.
cum que illa prenoscit forte mutauero. respondebo
propositum te quidem tuum posse deflectere. Sed quoniam et id te posse
et an facias. quoue conuertas. presens prouidentie ueritas intuetur.
diuinam te prescientiam non posse uitare. sicuti presentis oculi ef-
fugere non possis intuitum quamuis te in uarias actiones libera
uoluntate conuerteris. Quid igitur inquies. Ex meane dis-
positione scientia diuina mutabitur ut cum ego nunc hoc nunc
illud uelim. illa quoque noscendi uices alternare uideatur.
Minime. Omne namque futurum diuinus precurrit intuitus et ad
presentiam proprie cognitionis retorquet ac reuocat. nec alternat ut
estimas. nunc hoc nunc illud prenoscendi uice. sed uno ictu

46

mutationes suas manet presciencia atque complectitur. Que comprehen-
dendi omnia visendique presentiam non ex futurarum proventu rerum sed
ex propria simplicitate dei sortita est. Ex quo illud quoque resolvitur
quod paulo ante posuisti indignum esse si scientie dei causam futura nostra
prestare dicantur. Hec enim scientie vis presentaria notione cuncta complectens
rebus modum omnibus ipsa constituit. Nichil vero posterioribus debet.
Que cum ita sint manet intemerata mortalibus arbitrii liber-
tas. neque iniquae leges solutis omni necessitate voluntatibus
premia penasque proponunt. Manet etiam spectator desuper deus cunc-
torum prescius. visionisque eius presens semper eternitas cum nostrorum
actuum futura qualitate concurrit. bonis premia. malis sup-
plicia dispensans. Nec frustra sunt in deo posite spes pre-
cesque. Que cum recte sint. inefficaces esse non possunt. Aversa-
mini igitur vicia. colite virtutes. ad rectas spes animum suble-
vate. humiles preces in excelsa porrigite. Magna nobis
est si dissimulare non vultis necessitas indicta probitatis.
cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis.

Explicit liber boetii.

Iste liber est [illegible] filii magistri
Iacobini muratorii de [illegible]ano [illegible]
Gratias [illegible] amen amen amen

Anno domini [illegible] ixvj. Indictione quarta
decima die primo octubris. Emptus fuit
[illegible] a petro [illegible] denariis [illegible]

Prospera dum fiunt tu sors adversa [illegible]
Que si recedat [illegible] te mortis [illegible] probatur
Non placet quicumque tacet maiore loquente
Stultus erit qui fatuus erit sua verba repente

[illegible] benedicte dei [illegible] et [illegible] serena
Possimus [illegible] [illegible] celum [illegible] exitum

Nemo felicior est eo cui mens equanimiter dat quascumque [illegible] fortuna [illegible] ait Seneca de remediis fortuitorum.

Adiutorium nostrum in nomine domini qui fecit celum
et terram. Introibo ad altare dei. Ad deum qui
letificat iuventutem meam. Confitemini domino
quoniam bonus quoniam in seculum misericordia eius. Misereatur vestri
omnipotens deus et dimittet nobis omnia nostra pe
ccata preterita presencia et ventura nos cu
stodiat liberet nos deus in vitam eternam
amen. Confiteor deo patri beate Marie
semper virgini beato Petro et Paulo beato
Laurencio beato Bertolomeo et omnibus sanctis
et tibi pater quia peccavi nimis cogitaci
one delectacione consensu visu verbo et ope
racionibus meis peccatis dico mea culpa et
mea maxima culpa. Venite ... ora
tus, pro me ad dominum ... Dignare
domine die isto sine peccato nos custodire.
Miserere nostri domine miserere nostri. Fiat misericordia
tua domine super (nos) quemadmodum speravimus
in te. Domine exaudi orationem meam. Et cla
mor meus ad te veniat. Dominus vobis
cum. Et cum spiritu tuo. Amen. Amen
Amen dico tibi quia hodie eris mecum in paradiso.

Stix, Acheron, Letes, Cochitus, cum Flagetonte.
Odit. estatur. ignorat. luget. et ardet.
Ista sunt flumina inferni quicumque intrat infernum
oportet bibere ex utroque istorum quinque fluminum.

hic ... [illegible] ... hyc ...

Deus inspirator et [illegible] cuiuslibet bonitatis dignetur ce
ccepte ... et finem nostra ... cuiuslibet boni
operis sine quo nullum reperitur ... fructuum et cetera

... est primum latinum ... magna ...

... unde usus ... rem et dubi...

hoc sclu... sol... de la tera.

hoc sclu... sol... de la tera.

Hoc ... de la ... ti ...

Hic ... de la ...

Hic ... de la ...

Hic ... de la ...

Hic ... de la ...

Iste ... maior ...

Stultus ... hus est ... Responde

Hic ... Hic ... contrat

Homo nat... en ... en la ... mester
O ... mandat ... reges ... que ... gaude
... huius mundi.

Infelix est qui multa sit ... Infelix est qui ...
... doceri.

... et ...

... hec ... hoc ...